

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura we Wrocławiu

LWR.410.010.01.2020

Pan
dr hab. inż. Jacek Szczepiński

Dyrektor „Poltegor Instytut”
Instytutu Górnictwa Odkrywkowego
ul. Parkowa 25
51-616 Wrocław

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/20/014 – „Gospodarka finansowa instytutów badawczych”

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	„Poltegor Instytut” Instytut Górnictwa Odkrywkowego ¹
Kierownik jednostki kontrolowanej	dr hab. inż. Jacek Szczepiński ² , od dnia 1 sierpnia 2013 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Realizacja przychodów, w tym windykacji należności instytutu badawczego.2. Dokonywanie wydatków, w tym regulowanie zobowiązań oraz kształtowanie wynagrodzeń.3. Wykonanie zadań finansowanych ze środków publicznych.4. Działalność podstawowa instytutu badawczego.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2018 r. do 30 kwietnia 2020 r. z uwzględnieniem dowodów spoza tego okresu, mających istotne znaczenie dla kontrolowanej działalności.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o <i>Najwyższej Izbie Kontroli</i> ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura we Wrocławiu
Kontrolerzy	<ol style="list-style-type: none">1. Joanna Marczyk, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LWR/74/2020 z dnia 11 maja 2020 r.2. Paweł Potemski, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LWR/75/2020 z dnia 11 maja 2020 r. <p>(akta kontroli tom 1, str. 1-2; tom 3, str. 1-2)</p>

¹ Dalej także: Instytut, Poltegor.

² Dalej także: Dyrektor.

³ Dz. U. z 2020 r. poz. 1200, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W okresie objętym kontrolą Instytut posiadał długofalową Strategię zawierającą perspektywiczne kierunki działalności naukowej, zgodną ze statutem Instytutu (dokument pn. *Perspektywiczne kierunki działalności naukowej, rozwojowej i wdrożeniowej „Poltegor – Instytut” Instytut Górnictwa Odkrywkowego na lata 2018-2021⁵*) zawierający *Kierunkowy plan tematyczny*, stanowiący jego uszczegółowienie). Z uwagi na brak precyzyjnie określonych zasad sporządzenia ww. dokumentu, nie zawierał on ani wykazu celów jakie należałoby osiągnąć w ramach realizacji wskazanych kierunków lub tematów, ani mierników umożliwiających ocenę stopnia ich realizacji. Opracowane w Instytucie sprawozdanie z działalności, wprawdzie zawierało precyzyjny wykaz podejmowanych zadań, to jego treść bezpośrednio nie nawiązywała do wskazanych w Strategii kierunków lub tematów, co uniemożliwiało dokonanie jednoznacznej oceny czy i w jakim stopniu Instytut realizował zaplanowane w 2018 r. zadania (założenia).

Zatrudnienie pracowników naukowych i badawczo-technicznych utrzymujące się w badanym okresie na niemal niezmiennym poziomie, przy nieznacznym spadku zatrudnienia ogółem, zdaniem Dyrektora Instytutu zapewniało sprawne wykonywanie zadań. W latach 2018-2019 w Instytucie przeprowadzono oceny pracowników naukowych i badawczo-technicznych zgodnie z obowiązującym prawem.

Aktywność naukowa Instytutu, mierzona liczbą realizowanych projektów, wniosków złożonych o ich dofinansowanie, publikacji, zorganizowanych przez Instytut konferencji, wystąpień pracowników Instytutu na konferencjach oraz wdrożeń, podobnie jak poziom zatrudnienia, utrzymywała się na stałym poziomie. Na uwagę zasługuje fakt, że przy jednoczesnym dokonaniu 1 054 wdrożeń wykorzystywanych poza Instytutem (i uzyskanych przychodów z tego tytułu w łącznej kwocie 10 458,6 tys. zł) oraz zgłoszeniem 14 wniosków patentowych i uzyskaniem ośmiu patentów, w badanym okresie nie skomercjalizowano żadnych patentów, wzorów użytkowych i praw, nie zawarto również żadnych umów licencyjnych.

W 2018 r. Instytut zrealizował przychody w wysokości 98,3% planu, a w 2019 r. – 85,6%, co było związane z nieprzystąpieniem do realizacji „Programu dla sektora górnictwa węgla brunatnego” przez branżę górnictwą. Dopuszczono do naruszenia uregulowań wewnętrznych w zakresie sporządzania miesięcznych zestawień dłużników oraz przypadków nieterminowych działań windykacyjnych wobec dłużników, co nie miało jednak istotnego wpływu na prowadzone działania windykacyjne.

W Instytucie, wbrew postanowieniom ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowość⁶, nie wyceniano należności na dzień bilansowy w kwocie wymaganej zapłaty, tj. powiększonej o naliczone odsetki, jak i nie dokonywano od nich stosownych odpisów aktualizacyjnych. W zakresie rozliczania dotacji nie stwierdzono nieprawidłowości, jak i nie zidentyfikowano sytuacji korupcyjnych. Jednakże Najwyższa Izba Kontroli za niecelowe uznaje wydatki Instytutu związane z akredytacją laboratorium NS-1 w łącznej kwocie 10,8 tys. zł w 2019 r., gdyż cel przeprowadzenia akredytacji był nieaktualny już przed dokonaniem wydatków.

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Zwany dalej: *Perspektywiczne kierunki działalności*.

⁶ Dz. U. z 2019 r. poz. 351 ze zm. – dalej: *ustawa o rachunkowości*.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe⁷ kontrolowanej działalności

1. Zagadnienia ogólne

Opis stanu faktycznego

W latach 2018 – 2020 w Instytucie obowiązywały następujące dokumenty opisujące zakres i sposób realizacji zadań:

1. Statut Instytutu zatwierdzony przez Ministra Energii w dniu 13 kwietnia 2017 r. oraz zaktualizowany w dniu 16 lutego 2018 r.
2. Regulamin organizacyjny Instytutu z listopada 2015 r. (obowiązujący od 1 stycznia 2015 r.)⁸.
3. Polityka rachunkowości wprowadzona zarządzeniami Dyrektora Instytutu nr 16/2015 z dnia 31 grudnia 2015 r.⁹.

(akta kontroli tom 1, str. 42-147)

Sprawozdania finansowe za lata 2018 i 2019 sporządzano w obowiązującej formie, tj. stosownie do wymogów zawartych w załączniku nr 1 ustawy o *rachunkowości*.

(akta kontroli tom 1, str. 148-239)

Sprawozdanie, stosownie do art. 69 ust. 1 ustawy o *rachunkowości*, złożono (zarejestrowano) w Krajowym Rejestrze Sądowym¹⁰ w dniu 24 czerwca 2019 r., tj. w ciągu 15 dni od jego zatwierdzenia przez Ministra Energii (14 czerwca 2019 r.). Sprawozdanie za 2019 r., po przekazaniu go do Ministra Aktywów Państwowych (31 marca 2020 r.) zostało zatwierdzone w dniu 29 czerwca 2020 r. (wpływ do Instytutu: 30 czerwca 2020 r.).

W 2018 r. i w 2019 r. Instytut osiągnął zysk w wysokości 31,4 tys. zł i 41,2 tys. zł, który na wniosek Dyrektora przeznaczono (po uzyskaniu pozytywnej opinii Rady Naukowej Poltegoru) na pokrycie strat z 2017 r. w Funduszu Statutowym Instytutu.

(akta kontroli tom 1, str. 194-195, 304-308, 240-241; tom 2 str. 226-227)

OBSZAR

2. Realizacja przychodów, w tym windykacji należności instytutu badawczego

2.1. Przychody własne

Opis stanu faktycznego

Instytut zrealizował przychody w łącznej wysokości: 9 048,2 tys. zł w 2018 r., 8 085,7 tys. zł w 2019 r., 2 744,4 tys. zł do 30 kwietnia 2020 r., które stanowiły odpowiednio 98,3%, 85,6% i 24,4% wysokości rocznych przychodów zaplanowanych na dany rok (odpowiednio w wysokości 9 205,8 tys. zł, 9 245,9 tys. zł i 11 260,8 tys. zł). Najistotniejszym źródłem przychodów były przychody własne stanowiące odpowiednio 52,0%, 54,3% i 42,8%¹¹ ogółu przychodów, wśród których przeważały przychody ze sprzedaży: produkowanych

⁷ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁸ Regulamin organizacyjny Instytutu z ... listopada 2015 r. (obowiązujący od 1 stycznia 2015 r.) zmieniany został we wrześniu 2016 r., październiku 2017 r., kwietniu 2018 r. i listopadzie 2018 r., po uzyskaniu opinii Rady Naukowej Poltegor (dalej: RN) z 8 czerwca 2016 r. (uchwała nr 9/VIII/2016), 9 października 2017 r. (uchwała nr 2/2017), 13 kwietnia 2018 r. (uchwała nr 15/2018) oraz 29 listopada 2018 r. (uchwała nr 20/2018).

⁹ Polityka rachunkowości wprowadzona została zarządzeniami Dyrektora Instytutu: [a] nr 16/2015 z 31 grudnia 2015 r., następnie aneksowana zarządzeniem Dyrektora Instytutu nr 22/2015 z 31 grudnia 2015 r., [b] nr 20/2018 z 31 grudnia 2018 r. oraz zmieniana zarządzeniami Dyrektora Instytutu nr 5a/2019 z 31 maja 2019 r. oraz 6a/2019 z 1 lipca 2019 r.

¹⁰ Dalej: KRS.

¹¹ Udział kwot zaplanowanych w 2020 r.

urzędzeń i aparatury (odpowiednio 28,1%, 35,3%, 30,3% ogółu przychodów) oraz wyników badań naukowych i prac rozwojowych (odpowiednio 16,5%, 12,5% i 9,8% ogółu przychodów)¹². Ponadto Instytut uzyskał przychody: z tytułu dofinansowania realizowanych projektów badawczych¹³ (odpowiednio 18,4%, 15%, 35,7% ogółu przychodów), z otrzymanych dotacji (odpowiednio 18,9%, 19,5%, 13,6% ogółu przychodów), wynajmu lokali (odpowiednio 8,4%, 9,2%, 6,7% ogółu przychodów), a także przychody finansowe (odpowiednio 1,5%, 1,3%, 1,2% ogółu przychodów).

(akta kontroli tom 3, str. 10-13)

Wyjaśniając przyczyny zrealizowania przychodów:

- własnych w 2018 r. jedynie na poziomie 86,8% kwot zaplanowanych,
- ogółem w 2019 r. jedynie na poziomie 85,6% kwot planowanych,

Dyrektor poinformował, że: (...) *Dotychczas, głównym czynnikiem zewnętrznym decydującym o rozwoju Instytut były badania związane z wykorzystaniem potencjału zasobowego węgla brunatnego oraz wdrażaniem nowych technologii udostępniania węgla brunatnego w kopalniach odkrywkowych. Instytut w konstruowaniu rocznego planu finansowego na 2018 r. planował swój udział w projektach związanych z uruchomieniem prac nad nowymi odkrywkami, na podstawie opracowywanego w 2017 r., m.in. przez Poltegor, a następnie przyjętego w 2018 r. „Programu dla sektora górnictwa węgla brunatnego”. W Programie znalazły się prognozy dotyczące rozwoju branży węgla brunatnego, działania na rzecz poprawy konkurencyjności tego sektora oraz działania branży w ramach współpracy z jednostkami badawczymi w realizacji prac badawczo-rozwojowych. Program, będący mapą drogową dla realizacji inwestycji w branży węgla brunatnego zakładał szybkie uruchomienie nowych odkrywek „Ościszewo” w KWB Konin S.A. oraz „Złoczew” w PGE GiEK SA O/KWB Bełchatów. W związku z tym, że decyzje o nowych inwestycjach nie zostały podjęte, z czym Instytut wiązał duże nadzieje, rzeczywiste przychody własne pochodzące z przemysłu w 2018 r. [jak i ogółem w 2019 r.] były niższe od przewidywanych.”*

- własnych ze sprzedaży wyników badań naukowych i prac rozwojowych w latach 2018-2019 jedynie na poziomie 65,3% i 67,3% (przy jednoczesnym spadku wielkości planowanych przychodów w 2019 r. w porównaniu do 2018 r. o 34,4%¹⁴).

Dyrektor podał, że: *„Plan przychodów z badań naukowych i prac rozwojowych Instytutu w 2018 r. bazował na prognozach dotyczących rozwoju branży węgla*

¹² Ponadto uzyskano przychody ze sprzedaży prac wdrożeniowych (w tym nadzoru autorskiego) odpowiednio 3,1%, 4,7% i 1,8% ogółu przychodów (kwoty planowane w 2020 r.).

¹³ Umowa: [1] o wykonanie projektu międzynarodowego Fundusz Badawczy Węgla i Stali (dalej: FBWiS) współfinansowanego z dnia 20 kwietnia 2016 r. „Inteligentne rozwiązania inżynierskie dla odkrywkowych kopalni węgla brunatnego”, akronim SLOPES; [2] o wykonanie projektu międzynarodowego (FBWiS) współfinansowanego z dnia 20 kwietnia 2016 r. „Praca koparek kołowych w warunkach występowania w urabianym ośrodku utworów o nadmiernych oporach urabiania jak i wtrąceń nieurabianych”, akronim: BEWEXMIN; [3] „Technologia wykorzystania odpadów wydobywczych przy równoczesnym ograniczeniu ich powstawania na etapie eksploatacji złoża gnejsu Doboszowice 1” w ramach Działania 4.1 Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014-2020, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego; [4] z 23 listopada 2018 r. z Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego (dalej: MNiSW) oraz Komisją Europejską na realizację projektu: pt. „Opracowanie i demonstracja technologii hydrotworowej dla poprawy konkurencyjności eksploatacji węgla brunatnego na świecie i ograniczenie jej wpływu na środowisko”, akronim: HydroCoal Plus; [5] z MNiSW z 29 kwietnia 2019 r. (oraz z Komisją Europejską) na program badawczy „Zrównoważone wykorzystanie zwałowisk górniczych”, akronim: SUMAD; [6] z 13 grudnia 2019 r. na projekt „Ocena zagrożeń w zbiornikach końcowych kopalń odkrywkowych podczas wypełniania ich wodą” (oraz z Komisją Europejską), akronim: RAFF (FBWiS); [7] z City Vienna z 30 czerwca 2016 r. w ramach Programu Interreg Europa Środkowa projekt pn. „Zintegrowany model wykorzystania ciepła odpadowego w Europie Środkowej”, akronim CE HEAT; [8] z City Vienna z 30 czerwca 2016 r. w ramach Programu Interreg Europa Środkowa projekt pn. „Dynamic Light – w kierunku inteligentnego i energooszczędnego oświetlenia miejskiego”, akronim CE LIGHT.

¹⁴ W 2018 r. zaplanowano w wysokości 2 288,0 tys. zł, a w 2019 r. 1 500,0 tys. zł.

brunatnego (...). W związku z tym, że decyzje o nowych inwestycjach nie zostały podjęte, z czym Instytut wiązał duże nadzieje, rzeczywiste przychody z badań naukowych i prac rozwojowych w 2018 r. (1 493,9 tys. zł) były niższe od przewidywanych (2 288,00 tys. zł). Z tego też względu przyjęto, że planowane przychody z badań naukowych i prac rozwojowych w 2019 r. będą porównywalne z rzeczywistymi przychodami osiągniętymi w 2018 r. (1 500,0 tys. zł). Podobnie plan na 2020 r. odpowiada rzeczywistym przychodom osiągniętym w 2019 r. (1 100,0 tys. zł). Sytuacja w branży węgla brunatnego sprawia, że Instytut poza dotychczasową aktywnością w branży górniczej, podjął kroki w kierunku większego zaangażowania się w: inżynierię środowiska, rekultywację i rewitalizację terenów poeksploatacyjnych, geotechnikę i hydrogeologię, czyste technologie węglowe oraz efektywne wytwarzanie i wykorzystanie energii.”

- z tytułu dotacji na poziomie: 111,5% kwot planowanych w 2018 r.; 78,8% kwot planowanych w 2019 r., jak i zaplanowania dotacji w 2020 r. w wysokości 198,4% dotacji wykonanych w 2019 r.

Dyrektor wyjaśnił, że: „(...) Projekty badawcze realizowane są przez okres 33 - 42 miesięcy. W tak długim okresie, konieczne są niekiedy aktualizacje harmonogramów rzeczowo-finansowych projektów, co może wpływać na opóźnienie refundacji kosztów związanych z ich realizacją i zmianą zaplanowanych w poszczególnych latach przychodów.”

(akta kontroli tom 3, str. 30-38,88-93)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

2.2. Dotacje

Opis stanu
faktycznego

W latach 2018-2019 Instytut otrzymał środki z:

- dotacji podmiotowej na utrzymanie potencjału badawczego w 2018 r. w wysokości 1 570,3 tys. zł,
- dotacji celowej na finansowanie działalności polegającej na prowadzeniu w 2018 r. badań naukowych lub prac rozwojowych oraz zadań z nimi związanych, służących rozwojowi młodych naukowców oraz uczestników studiów doktoranckich (dalej: dotacja dla młodych naukowców) w wysokości 5,2 tys. zł¹⁵,
- subwencji na utrzymanie i rozwój potencjału badawczego przyznanej na 2019 r. w wysokości 1 496,7 tys. zł.

Ponadto, na podstawie decyzji Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 31 lipca 2017 r. Instytut otrzymał dotację podmiotową na sfinansowanie kosztów związanych z funkcjonowaniem specjalnego urządzenia badawczego¹⁶ (dalej: dotacja SPUB), z której wydatkowano w 2018 r. 132,6 tys. zł, a w 2019 r. 82,3 tys. zł.

(akta kontroli tom 3, str. 10-13)

Dotację na utrzymanie potencjału badawczego w 2018 r. w wysokości 1 570,3 tys. zł, jak i dotację dla młodych naukowców w wysokości 5,2 tys. zł, udzieliło MNiSW, po złożeniu kompletnego, spełniającego wymagania formalne wniosku w systemie teleinformatycznym, tj. zgodnie z wymogami wynikającymi z postanowień rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia

¹⁵ Dotacja dla młodych naukowców została przyznana do jednego pracownika Instytutu.

¹⁶ Modułowego reaktora do ciśnieniowego zgazowania i pirolizy surowców organicznych (węgli o różnym stopniu uwęglenia, biomasy, odpadów rolniczych) z instalacją zasilającą.

11 września 2015 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości dotacji i rozliczenia środków finansowych na utrzymanie potencjału badawczego oraz na badania naukowe lub prace rozwojowe oraz zadania z nimi związane, służące rozwojowi młodych naukowców oraz uczestników studiów doktoranckich¹⁷. Środki z dotacji na utrzymanie potencjału badawczego w 2018 r. z dotacji dla młodych naukowców, wpływały w terminach zapewniających realizację zadań nimi przewidzianych.

(akta kontroli tom 3, str. 39-67)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

2.3. Windykacja należności

Opis stanu
faktycznego

Wielkość należności Instytutu pozostałych do zapłaty, według stanu na dzień 1 stycznia 2019 r., wynosiła 1 162,3 tys. zł, by na 31 grudnia 2019 r. zmniejszyła się do 803,7 tys. zł (spadek o 30,9%), a na dzień 30 kwietnia 2020 r. wzrosła do 1 387,1 tys. zł (wzrost o 72,6%). Należności wymagalne stanowiły odpowiednio: 204,2 tys. zł, 156,7 tys. zł, 192,5 tys. zł, z których termin płatności przekraczał 12 miesięcy dla należności o wartości 70,0 tys. zł, 108,0 tys. zł i 137,3 tys. zł. Główną przyczyną wzrostu zaległości był brak zapłaty¹⁸ za najem lokalu biurowego za okres od września 2018 r. do lutego 2019 r.

(akta kontroli tom 3, str. 39-67)

Jednym z zaleceń pokontrolnych z kontroli NIK przeprowadzonej w 2011 r.¹⁹ było zapewnienie skutecznego egzekwowania należności Instytutu. Dyrektor wprowadził Instrukcję dotyczącą realizacji sprzedaży i windykacji²⁰, w której w pkt 7 zawarto harmonogram działań windykacyjnych²¹. Tożsame uregulowania powielono we wprowadzonej zarządzeniem Dyrektora Instrukcji kontroli finansowej Instytutu²².

Efektem procesu kontroli terminowości zapłaty należności były sporządzane comiesięczne raporty przeterminowanych należności prowadzone na podstawie ewidencji księgowej. W latach 2018-2020 (do 30 kwietnia), sporządzono 18 raportów przeterminowanych należności dotyczących najmu oraz 21 dotyczących badań rozwojowych (na 28 wymaganych, tj. odpowiednio 64,3% i 87,5%).

(akta kontroli tom 3, str. 19-38, 72, 98-113)

Szczegółowym badaniem prowadzonych przez Instytut czynności windykacyjnych objęto sześć wymagalnych należności w badanym okresie²³ o łącznej wartości 47,9 tys. zł.

W badanej próbie stwierdzono, że: [1] każdorazowo terminowo informowano dłużnika o powstałej zaległości; [2] w czterech na sześć przypadkach terminowo

¹⁷ Dz. U. poz. 1443 ze zm.

¹⁸ W łącznej kwocie 66,8 tys. zł.

¹⁹ Kontrola P/11/159 przeprowadzona w Instytucie w zakresie gospodarowania mieniem w latach 2009-2010.

²⁰ Wprowadzone pismem okólnym nr 6/2011 z dnia 29 lipca 2011 r.

²¹ Specjalista ds. finansów (po nowelizacji regulaminu organizacyjnego w listopadzie 2015 r. - pracownik sekcji finansowo-księgowej) dokonywał po terminie płatności faktury: a) 14 dni - interwencji u dłużnika (fax, email, telefon); b) 30 dni - wysłania wezwania do zapłaty do Krajowego Rejestru Długów (dalej: KRD), przekazania dokumentów do radcy prawnego, wpisania firmy na listę nierzetelnych dłużników; c) 60 dni - wpisania dłużnika do KRD, współpracował z firmą windykacyjną, a radca prawny przygotowywał pozew do sądu. Ponadto ww. pracownik miał sporządzać raport z przeterminowanych płatności.

²² Z dnia 31 grudnia 2015 r. nr 17/2015.

²³ Cztery za przeprowadzone badania, w tym: dwie sprzedane firmie windykacyjnej (R. sp. z o.o. należność 4,0 tys. zł, J. sp. z o.o. 5,1 tys. zł), jedną przedawnioną (S. sp. z o.o. 0,6 tys. zł), oraz największą powstałą w 2019 r. (firma P. 11,7 tys. zł); oraz dwie z tytułu najmu (E. sp. z o.o. za listopad 2018 r. 13,2 tys. zł i luty 2019 r. 13,3 tys. zł).

sporządzano wezwanie do zapłaty, [3] każdorazowo terminowo wpisywano dłużnika do KRD.

Dyrektor poinformował, że z uwagi na niewielką kwotę zaległości (należność S. sp. z o.o., R. sp. z o.o., J. sp. z o.o.), ukrywanie się dłużnika przed wierzycielami (należności E. sp. z o.o.), odstąpiono z przyczyn finansowych od przygotowania pozwu sądowego. Należność firmy P. w trakcie kontroli została uregulowana wraz z odsetkami za zwłokę, a należności firmy R. sp. z o.o. i J. sp. z o.o. sprzedano firmie handlującej wierzytelnościami (10 kwietnia 2019 r. za odpowiednio 49,9% i 40,9% wartości wierzytelności głównej²⁴). Dyrektor poinformował, że sprzedaży dokonano po nieskutecznie prowadzonej windykacji prowadzonej zarówno siłami wewnętrznymi jak i zewnętrznymi, pod presją zbliżającego się okresu przedawnienia.

(akta kontroli tom 3, str. 3-8, 88-93, 145-160, 197-206)

W latach 2018-2020 (do 30 kwietnia) Instytut nie podejmował prób mediacji z dłużnikami, jak i nie umarzano, odraczano terminu płatności bądź nie rozkładano na raty należności pieniężnych.

(akta kontroli tom 3, str. 3-8, 14)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W Instytucie nie wyceniano należności na dzień bilansowy zgodnie z zasadą ostrożności, tj. w kwocie wymaganej zapłaty – powiększonej, m.in. o naliczone odsetki (księgowane na koncie 750 Przychody finansowe) pomniejszonej o dokonane odpisy aktualizacyjne w odniesieniu do należności, których uzyskanie jest wątpliwe (księgowane na koncie 280 Odpisy aktualizujące) – do czego zobowiązywały postanowienia art. 28 ust. 1 pkt 7 oraz art. 7 ust. 1 ustawy o rachunkowości. W efekcie na koncie Przychodów finansowych nie zaksięgowano odsetek od wymaganych zaległości, według stanu na 31 grudnia 2018 r. i 31 grudnia 2019 r. odpowiednio w kwocie 5,9 tys. zł i 10,0 tys. zł, a na koncie Odpisy aktualizujące niedokonano odpisów aktualizacyjnych należności wymagalnych wątpliwych do uzyskania²⁵ w wysokości 104,1 tys. zł i 100,9 tys. zł²⁶.

Dyrektor wyjaśnił, że „(...) nie dokonywano odpisów aktualizacyjnych od wymagalnych należności powstałych po 2018 r., jak również nie były księgowane odsetki na dzień bilansowy od należności, aby nie zniekształcić wyniku finansowego. Nie dokonywano odpisów aktualizacyjnych, aby nie przeszacować należnych kwot od odbiorców, których spłata była zagrożona. Odpisy aktualizacyjne nie doprowadziłyby stanu należności do poziomu realnych kwot możliwych do odzyskania.(...) Ponadto Instytut windykując swoje wierzytelności i podejmując decyzje o dodatkowych obciążeniach kontrahentów z tego tytułu musi brać pod uwagę, iż działamy w warunkach gospodarki wolnorynkowej, a podmioty na rzecz których realizowane są prace wdrożeniowe współpracują z nami od wielu lat, stąd konieczność utrzymania dobrych relacji z partnerami gospodarczymi. Opóźnienia w terminach płatności za wykonane przez Instytut prace wdrożeniowe na rzecz partnerów w liczbie wzajemnych rozliczeń, są z reguły sporadyczne, stanowią około 3,0% wartości transakcji.”

²⁴ Tj. R. sp. z o.o. zaległość w kwocie 4,0 tys. zł sprzedano za 2,0 tys. zł, a J. sp. z o.o. w wysokości 1,7 tys. zł, za 0,7 tys. zł.

²⁵ Według ewidencji FK występowały odpisy aktualizacyjne Kopalni Z. (termin wymagalności 4.01.2012 r.), V. S.A. (termin wymagalności od 14.12.2012 r. do 28.01.2013 r.), firmy M. (termin wymagalności 22.01.2014 r.) na łączną kwotę 54,0 tys. zł (należności wątpliwe do uzyskania dochodzone na drodze egzekucji komorniczej i w postępowaniu upadłościowym prowadzonym przez syndyka), stan tożsamy od 1.01.2018 r. do 23.06.2020 r.

²⁶Tj. naliczonych należności wątpliwych do uzyskania oraz naliczonych odsetek do 31 grudnia.

Jednakże NIK wskazuje, iż powyższe działania były niezgodne zarówno z przepisami ustawy o rachunkowości, jak i postanowieniami znowelizowanej w dniu 31 grudnia 2018 r. Polityki rachunkowości Instytutu.

(akta kontroli tom 3, str. 21-29, 161-190, 197-206, 300-320)

2. W Instytucie dopuszczono do niesporządzenia przez odpowiedzialnego pracownika sekcji finansowo- księgowej zestawień przeterminowanych należności – 10 z tytułu najmu²⁷ oraz siedmiu z tytułu badań rozwojowych²⁸, do czego zobowiązywały postanowienia pkt 8 Instrukcji realizacji sprzedaży i windykacji. Dyrektor wyjaśnił, że: „Comiesięcznie, sekcja finansowo-księgowa sporządza w formie raportów, wydruki kont rozrachunkowych kontrahentów, z systemu księgowego TETA BP moduł F-K „Zestawienia analityczne stanów i obrotów”, kontrolując na bieżąco stan należności Instytut. (...) wypracowano dodatkową praktykę, która ma na celu wzmocnienie windykacji poprzez przygotowywanie wykazów przeterminowanych wierzytelności w formie arkuszy EXCEL. Dotyczą one kontrahentów z nawarstwiającym się zadłużeniem, bądź wydłużającym się terminem spłaty. Arkusze te są wynikiem bieżącej analizy przez sekcję finansowo-księgową ww. raportów. Stanowią one podstawę do przygotowania wersji tabelarycznej nierzetelnych dłużników. Przygotowany w ten sposób wewnętrzny dokument jest przedkładany do wiadomości kierowników pracowni, w celu wyeliminowania ze współpracy nierzetelnych kontrahentów.”

NIK wskazuje, iż obowiązujące regulacje wewnętrzne nie przewidywały odstąpienia od sporządzenia ww. zestawień należności, gdy należności występowały w tych okresach.

(akta kontroli tom 3, str. 30-38, 68-72)

3. Stwierdzono trzy przypadki niewykonania w terminie czynności przewidzianych Instrukcją dotyczącą realizacji sprzedaży i windykacji, tj.:

- a) sporządzenia wezwania do zapłaty w sprawie należności S. sp. z o.o. (w wysokości 0,6 tys. zł) oraz E. sp. z o.o. (w wysokości 13,2 tys. zł), odpowiednio w dniu 6 grudnia 2016 r. i 9 lutego 2019 r., podczas gdy termin²⁹ upływał 21 sierpnia 2016 r. i 20 stycznia 2019 r. (opóźnienie 137 dni i 20 dni);
- b) przekazania wniosku do komórki prawnej Instytutu o sporządzenie pozwu w sprawie należności S. sp. z o.o. (w wysokości 0,6 tys. zł) w dniu 20 lutego 2017 r., podczas gdy termin³⁰ upływał 21 sierpnia 2016 r. (opóźnienie 213 dni).

Dyrektor wyjaśnił, że: „Proces windykacyjny jest procesem elastycznym, w którym podejmowane działania są wynikiem sytuacji finansowej dłużnika, jego woli współpracy z wierzycielem w spłaceniu zadłużenia, wysokości długu oraz przewidywanych kosztów windykacji. Procedura windykacyjna wymaga od wierzyciela indywidualnego podejścia do każdego dłużnika. Kwota nieodzyskanych od w/w podmiotów należności stanowi na dzień dzisiejszy 0,69% sumy bilansowej. W Instytucie udało się obniżyć kwotę wierzytelności poniżej progu istotności, określonego w Polityce rachunkowości Instytutu.”

NIK wskazuje, że ww. czynności miały określone w ww. Instrukcji ramy czasowe do ich wykonania, a ich nieterminowe przeprowadzenie świadczy o nieprzebrnięciu w wewnętrznych uregulowań w powyższym zakresie.

²⁷ Za: marzec, czerwiec, sierpień, listopad 2018 r., styczeń-marzec, maj, lipiec 2019 r., marzec 2020 r.

²⁸ Za marzec, czerwiec, listopad 2018 r., styczeń-marzec, lipiec 2019 r.

²⁹ Zgodnie z pkt 7b Instrukcji dotyczącej realizacji sprzedaży i windykacji, termin to od 30 do 59 dni po terminie płatności faktury, którym był odpowiednio 23 maja 2016 r. i 21 listopada 2018 r.

³⁰ Zgodnie z pkt 7b Instrukcji dotyczącej realizacji sprzedaży i windykacji, termin to od 30 do 59 dni po terminie płatności faktury, którym był 23 maja 2016 r.

OCENA CZĄSTKOWA

W 2018 r. Instytut zrealizował przychody w wysokości 98,3% planu, a w 2019 r. - 85,6%, co było związane z nieprzystąpieniem do realizacji „Programu dla sektora górnictwa węgla brunatnego” przez branżę górniczą. Przychody własne Instytutu stanowiły odpowiednio 52,0% i 54,3% ogółu przychodów, a przyznane dotacje odpowiednio 18,5% i 19,5%. W Instytucie dopuszczono do naruszenia uregulowań wewnętrznych w zakresie sporządzania miesięcznych zestawień dłużników, jak i stwierdzono przypadki nieterminowych działań windykacyjnych wobec dłużników, co nie miało jednak istotnego wpływu na ocenę kontrolowanej działalności. W Instytucie, wbrew postanowieniom ustawy o rachunkowości nie wyceniano należności na dzień bilansowy w kwocie wymaganej zapłaty, tj. powiększonej o naliczone odsetki, jak i nie dokonywano od nich stosownych odpisów aktualizacyjnych.

OBSZAR

3. Wydatki, w tym regulowanie zobowiązań oraz kształtowanie wynagrodzeń

3.1. Realizacja wydatków

Opis stanu faktycznego

W okresie objętym kontrolą wydatki ogółem Instytutu zaplanowano na 8 680,0 tys. zł w 2018 r., 9 072,2 tys. zł w 2019 r. (wzrost o 3,5%), 11 111,3 tys. zł w 2020 r. (wzrost o 22,5%), a ich wykonanie wyniosło odpowiednio: 8 934,5 tys. zł, 8 307,4 tys. zł i do 30 kwietnia 2020 r. 2 133,9 tys. zł, tj. 102,9%, 91,6% i 19,2% kwot zaplanowanych.

Główna księgowość Instytutu wskazała, że w badanym okresie nie dokonywano zmian planu kosztów w poszczególnych latach, z uwagi na brak takiego obowiązku ustawowego. Główną pozycją kosztów stanowiło wynagrodzenie z tytułu umów o pracę, które stanowiło odpowiednio 45,0% ogółu kosztów w 2018 r. i 47,9% w 2019 r., a z tytułu zawartych umów cywilnoprawnych 2,3% i 1,5% ogółu kosztów. W 2018 r. wydatki majątkowe ogółem Instytutu zaplanowano na 218,0 tys. zł, w 2019 r. w wysokości 143,0 tys. zł, a w 2020 r. w wysokości 186,6 tys. zł. Wykonanie wydatków majątkowych wyniosło odpowiednio 376,8 tys. zł, 244,6 tys. zł, a do 30 kwietnia 2020 r. 130,5 tys. zł, tj. odpowiednio 172,8%, 171,0% i 69,9% kwot zaplanowanych na dany rok oraz 4,2%, 2,9%, 6,0% ogółu kosztów wykonanych. Wydatki majątkowe służące badaniom naukowym lub pracom rozwojowym stanowiły odpowiednio 59,0%, 6,0% i 44,1% ogółu wydatków majątkowych Instytutu³¹. W badanym okresie nie wystąpiły płatności odsetkowe wynikające z zaciągniętych zobowiązań.

(akta kontroli tom 3, str. 207, 214-220)

Stwierdzone nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

3.2. Kształtowanie się wynagrodzeń

Opis stanu faktycznego

Wynagrodzenie Dyrektora i Zastępcy Dyrektora³² w 2019 r. i 2020 r. ustalono zgodnie z postanowieniami ustawy z dnia 3 marca 2000 r. o wynagradzaniu osób

³¹ W latach 2018-2020 r. nie wystąpiły pozycje wydatków na inwestycje budowlane dotyczące strategicznej infrastruktury badawczej.

³² Do końca sierpnia 2019 r. Zastępca Dyrektora był zatrudniony na podstawie umowy o pracę z wynagrodzeniem miesięcznym nieprzekraczającym kwot określonych ustawą z dnia 3 marca 2000 r. o wynagradzaniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi - Dz. U. z 2019 r. poz. 2136 (dalej: „ustawa o wynagradzaniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi”). Wynagrodzenie Głównej księgowej

*kierujących niektórymi podmiotami prawnymi*³³ i nie przekraczało limitu określonego jako sześciokrotność przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku w czwartym kwartale roku poprzedniego ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego³⁴. Jednakże wynagrodzenie miesięczne Dyrektora w 2017-2018 r. określono w zawyżonej wysokości (o 0,12 zł), z powodu nieprawidłowego zaokrąglenia kwoty wynagrodzenia do pełnych złotych przez pracownika naliczającego wynagrodzenie. Powyższe skutkowało zawyżonymi kosztami wynagrodzenia poniesionymi przez Instytut w łącznej kwocie 3,17 zł, które w trakcie kontroli potrącono z wynagrodzenia Dyrektora.

(akta kontroli tom 3, str. 68-71, 214-220, 321)

W latach 2018-2020 (do 30 kwietnia) Instytut nie zwalniał, jak i nie wypłacał odpraw członkom kierownictwa Instytutu (na podstawie art. 12 ustawy o wynagradzaniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi). Nie wypłacano również odszkodowania pracownikom na podstawie art.101² ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy³⁵.

Dyrektor poinformował, że z jednym emerytowanym pracownikiem Instytutu rozwiązano umowę o pracę w 2018 r., w związku z jego małym zaangażowaniem w działania naukowe oraz brakiem dla niego zleceń³⁶.

(akta kontroli tom 3, str. 3-8, 15, 214-220)

Średnie wynagrodzenie miesięczne w Instytucie z tytułu umowy o pracę wyniosło 5,4 tys. zł w 2018 r., 6,2 tys. zł w 2019 r. i 6,0 tys. zł do 30 kwietnia 2020 r., natomiast z tytułu umów cywilnoprawnych spadało odpowiednio z 1,2 tys. zł, poprzez 0,9 tys. zł, do 0,7 tys. zł. W badanym okresie wypłacono wynagrodzenie na podstawie 26 umów cywilnoprawnych zawartych z osobami niebędącymi pracownikami Instytutu³⁷, z uwagi na to, że: [1] w 15 przypadkach do realizacji projektów na rynku komercyjnym/zadań nie posiadano w zasobie kadrowym Instytutu takich specjalistów z wymaganym doświadczeniem; [2] w ośmiu przypadkach byli pracownicy Instytutu gwarantowali szybkie i bezusterkowe wykonania zleceń; [3] w trzech przypadkach brak było wolnych zasobów do realizacji zleceń.

(akta kontroli tom 3, str. 16-18, 114-130, 207, 214-220)

Wynagrodzenie pracowników zatrudnionych w Instytucie na tożsamyh stanowiskach, jak też w ramach tych samych komórek organizacyjnych³⁸, było

w badanym okresie określały umowy o pracę, a wysokość wynagrodzenia miesięcznego nie przekraczała kwot określonych ww. ustawą.

³³ Dz. U. z 2019 r. poz. 2136.

³⁴ Dz. Urz. GUS z 2019 r. poz. 1 - na 2019 r. oraz Dz. Urz. GUS z 2020 r. poz. 2 - na 2020 r.

³⁵ Dz. U. z 2019 r. poz. 1040 ze zm.

³⁶ Z uwagi na staż pracy (powyżej 8 lat), pracownik otrzymał odprawę w wysokości 3 miesięcznych wynagrodzeń.

³⁷ W jednym przypadku umowę zawarto pracownikiem Instytutu przebywającym na urlopie macierzyńskim na pełnienie funkcji kierownika laboratorium oraz kierownika technicznego tego laboratorium, z uwagi na brak obsady stanowiska – wymaganego do akredytacji laboratorium.

³⁸ I tak dla pracowników działu: [1] NC, na stanowisku inżyniera, wynagrodzenie miesięczne KP w 2018 r. było wyższe o 53,3% od AP w 2020 r.; [2] NC, na stanowisku inżyniera geolog, gdy wynagrodzenie miesięczne DB w 2018 r. było wyższe o 15,1% od DP; [3] NG, na stanowisku adiunkta, gdy wynagrodzenie miesięczne AB w 2018 r. było: o 48,2% wyższe od AN i o 38,2% wyższe od AP; [4] NG, na stanowisku inżynier, gdy wynagrodzenie miesięczne KD było wyższe w: 2018 r. od TC o 26,2%, od MR o 28%; 2019 r.: TC o 14,1%, MR o 46,1%, od AJ o 20,3%; 2020 r.: od MR o 69,9%, od AJ o 22,2%; [5] NS, w grupie specjalistów badawczo-technicznych, wynagrodzenie: MB w 2018-2020 o 12,9%, 18,9%, 17,8% niższe od średniej, SP w 2020 r. o 11,2% niższe od średniej.

zróznicowane (różnice ponad 10% od średniego wynagrodzenia na danym stanowisku).

Dyrektor poinformował, że: „Wynagrodzenia miesięczne pracowników (...) różnią się od siebie, gdyż są oni wynagradzani na podstawie ich kompetencji oraz zaangażowania w prace wykonywane w Instytucie. (...) Ponadto, pracownicy zatrudnieni w Instytucie wynagradzani są według czasowo-premiejowej formy płac i otrzymują premię. Warunkiem naliczenia premii [kwartalnej] jest osiągnięcie właściwych wskaźników ekonomicznych tj. uzyskanie nadwyżki przychodów nad kosztami w pracowni lub w zespole. Podstawę ustalenia wysokości naliczenia premii stanowi wielkość wypracowanych środków po uwzględnieniu kosztów. (...) Podstawową jednostką rozliczeniową jest pracownia lub zespół problemowo-badawczy. Wysokość premii dla danej jednostki rozliczeniowej wynika z uzyskanych przez nią środków z tytułu rozliczonych prac, po odliczeniu wypłat wynagrodzeń stałych powiększonych o zobowiązania ZUS płacone przez pracodawcę, kosztów wydziałowych, kosztów ogólnych (ustalanych wskaźnikowo) i wymaganego zysku. Podział premii dla pracowników dokonywany jest przez bezpośredniego przełożonego. Podstawą naliczenia indywidualnej premii jest wynagrodzenie zasadnicze za czas efektywnie przepracowany z uwzględnieniem wynagrodzenia za urlop. (...) Pracownicy uczestniczący w realizacji projektów dofinansowywanych ze środków Unii Europejskiej są wynagradzani za godziny przepracowane w związku z realizacją prac (...). W uzasadnionych przypadkach wynagrodzenie może być ustalane ryczałtem. Do ustalania wysokości stawki godzinowej pod uwagę są brane: nakłady finansowe przeznaczone na realizację danego zadania, etapu, części; wkład naukowy pracownika, złożoność prac b+r wykonywanych w projekcie; osiągnięcia zawodowe pracownika realizującego projekt; podjęcie dodatkowych obowiązków organizacyjnych (koordynacja) przez pracownika (...). Stawki godzinowe są ustalane indywidualnie dla pracowników, przy uwzględnieniu opinii kierowników pracowni, głównego księgowego oraz kierownika projektu. (...). Wykonywanie zadań w ramach projektu jest udokumentowane formalnym oddelegowaniem pracowników do tej pracy przez kierownictwo Instytutu oraz godzinowym rozliczaniem czasu pracy poświęconego na realizację projektu. Ponadto na wysokość wynagrodzenia pracownika wpływają: absencja chorobowa i związane z tym L-4; urlopy macierzyńskie i rodzicielskie (...).”

(akta kontroli tom 3, str. 94-97, 214-220)

Pracownicy zatrudnieni w Instytucie na podstawie umowy o pracę dokumentowali wykonanie swoich obowiązków służbowych, potwierdzając ten fakt na listach obecności. W badanym okresie nie występowało w Instytucie zjawisko określenia indywidualnego wymiaru czasu pracownika. Wynagrodzenie wypłacone na podstawie umów cywilnoprawnych (w łącznej kwocie 328,7 tys. zł) wypłacono na podstawie rzetelnie sporządzonych rachunków przez zleceniobiorców, a wykonanie zleceń każdorazowo potwierdzał protokół wykonanych prac, zaakceptowany przez pracownika Instytutu.

(akta kontroli tom 3, str. 9, 16-18, 214-220)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

W dniu 1 marca 2019 r. zawarto umowę cywilnoprawną (na podstawie której wypłacono kwotę 4,9 tys. zł brutto) na prowadzenie dokumentacji laboratorium NS-1 w celu uzyskania jego akredytacji przez Polskie Centrum Akredytacji. Oceny dokonano w dniu 4 marca 2019 r., za opłatą 5,9 tys. zł. Jednakże w dniu 9 maja

2019 r. podjęto decyzję o rezygnacji z jego akredytacji, przy możliwości dalszego funkcjonowania laboratorium dla prowadzenia badań.

Dyrektor wyjaśnił, że: „Laboratorium NS-1 planowano wykorzystać w ramach projektu badawczego LEADER w projekcie „Badanie kierunkowości drgań sejsmicznych”. W latach 2017 i 2018 Instytut składał wnioski do Programu LEADER VIII i IX edycji. Planowano również wystartować w X edycji tego Programu w 2019 roku, jednak ze względu na nowe reguły uczestnictwa w tym Programie (wnioskodawca powinien być doktorantem lub nauczycielami akademickimi), start w nim okazał się niemożliwy. Biorąc pod uwagę roczny koszt prowadzenia laboratorium i utrzymania jego akredytacji w kwocie 5 900,00 zł. oraz brak zleceń dla akredytowanego Laboratorium NS-1, wynikający z faktu, iż przemysł nie jest zobligowany przepisami prawnymi do wykorzystywania badań wykonywanych w laboratorium akredytowanym, w dniu 9 maja 2019 r. została podjęta decyzja o rezygnacji z jego akredytacji, przy możliwości dalszego jego funkcjonowania dla prowadzenia badań. Na decyzję wpłynęła również opinia dotycząca laboratorium NS-1 wyrażona na posiedzeniu Rady Naukowej „Poltegor-Instytut” w dniu 25.03.2019 r., a także fakt, iż w obecnie obowiązującym rozporządzeniu MNiSW z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej, laboratoria akredytowane nie stanowią przedmiotu oceny, tak jak to było w poprzedniej ocenie w roku 2017.”.

NIK wskazuje, że zgodnie z treścią ogłoszenia o X edycji Programu LEADER, wnioski należało składać do dnia 18 stycznia 2019 r., przez co udzielenie ww. zleceń na wznowienie akredytacji laboratorium NS-1 w łącznej kwocie 10,8 tys. zł. należy uznać za niecelowe, gdyż cel przeprowadzenia akredytacji był nieaktualny już przed dokonaniem wydatków.

(akta kontroli tom 3, str. 9, 114-144, 300-320)

OCENA CZĄSTKOWA

NIK pozytywnie ocenia działalność Instytutu w badanym obszarze, gdyż stwierdzona nieprawidłowość nie wpływała w sposób istotny na ocenę kontrolowanej działalności.

OBSZAR

4. Realizacja zadań finansowanych ze środków publicznych

Opis stanu faktycznego

Szczegółowej analizie poddano realizację zadań finansowanych wydatkowanych z: [1] dotacji podmiotowej na utrzymanie potencjału badawczego w 2018 r. w wysokości 1 572,0 tys. zł; [2] dotacji dla młodych naukowców w 2018 r. w wysokości 5,2 tys. zł³⁹; [3] dotacji SPUB w 2018 r. w wysokości 132,6 tys. zł, [4] dotacji SPUB w 2019 r. w wysokości 82,3 tys. zł; [5] dofinansowania w ramach programu *Granty na granty – poprawa jakości II* w 2018 r. w związku z przygotowaniem wniosku projektowego pt. „Ocena zagrożeń w zbiornikach końcowych kopalń odkrywkowych podczas napełnianie ich wodą” w wysokości 29,9 tys. zł⁴⁰; [6] dofinansowania w ramach programu *Granty na granty – poprawa jakości II* w 2018 r. w związku z przygotowaniem wniosku projektowego pt. „Efektywna ekonomicznie remediacja terenów pogórnich” w wysokości

³⁹ Pokryto wydatki związane z udziałem w kongresie (9th World Convention on Waste Recycling and Reuse w dniach 11-12 marca 2019 r. w Singapurze). Efekt rzeczowy: Wykonanie opracowania pt.: *Odzysk metali Co, Li, Cu, Al. Ze strumienia zużytych ogni galwanicznych drugiego rodzaju litowo-jonowych (Li-ion), z zastosowaniem metod metalurgii chemicznej*; Poster na kongresie; Publikacja: AS, AZ Co, Li, Cu and Al. *Recovery from the stream of spent galvanic cells of the second lithium-ion type with methods of chemical metallurgy.*

⁴⁰ Refundacja kosztów przygotowania wniosku i przyznanie premii dla osób zaangażowanych w jego przygotowanie – również dla pozycji [6] i [7].

9,8 tys. zł; [7] dofinansowania w ramach programu *Granty na granty – poprawa jakości III* w 2019 r. w związku z przygotowaniem wniosku projektowego pt. „Ocena zagrożeń w zbiornikach końcowych kopalń odkrywkowych podczas napełnianie ich wodą” w wysokości 4,9 tys. zł.

Przewidziane w umowach rozliczenia finansowe dokonano terminowo, a wykazane w nich kwoty wynikały z prowadzonej ewidencji finansowo-księgowej. Każdorazowo wykorzystano kwoty wynikające z rozliczeń i nie wystąpiły przypadki niewykorzystania uzyskanego dofinansowania. Zadania przewidziane do realizacji dotacjami/umowami zostały zrealizowane.

Efekty rzeczowe uzyskane z dotacji na utrzymanie potencjału badawczego w 2018 r. to: [1] Modernizacja konstrukcji filtrów studziennych do ujmowania wód podziemnych: opracowanie prototypu (wartość 48,0 tys. zł); [2] Analiza i implementacja rozwiązań technologicznych umożliwiających podniesienie bezpieczeństwa JBDG oraz optymalizacja zarządzania (wartość 19,3 tys. zł); [3] Modelowanie dźwigarów aluminiowych dla pras wulkanizacyjnych (wartość 55,8 tys. zł); [4] Identyfikacja geologiczno-górnicyznych warunków prowadzenia robót strzałowych w bliskiej odległości od obiektów chronionych (wartość 50,5 tys. zł); [5] Modernizacja technologii wytwarzania okładzin żwirowo-żywiczyznych dla filtrów studziennych do ujmowania wód podziemnych (wartość 33,1 tys. zł); [6] Odzysk metali Co, Li, Cu, Al z roztworów po kwaśnym redukcyjnym ługowaniu czarnej masy bateryjnej pochodzącej ze strumienia zużytych ogniw galwanicznych drugiego rodzaju litowo-jonowych (wartość 28,4 tys. zł); [7] Opracowanie i wykonanie prototypowej prasy do napraw taśm przenośnikowych tkaninowo-gumowych metoda wulkanizacji na gorąco (wartość 13,1 tys. zł); [8] Opracowanie metody doboru miejsc monitorowania stanu wyężenia ustrojów nośnych podwozi maszyn podstawowych górnictwa odkrywkowego (wartość 52,1 tys. zł); [9] Prace wspomagające badania B+R (wartość 498,1 tys. zł)⁴¹; [10] Dodatkowe koszty prac związane z realizacją projektów z programów: Interreg Europa Środkowa, FBWiS (wartość 773,7 tys. zł)⁴².

(akta kontroli tom 3, str. 39-67, 73-87, 242-299, 322-386)

Działalność finansowa, organizacja i jakość pracy oraz jakość zarządzania Instytutu w 2017 r., była przedmiotem kontroli pracowników Departamentu Kontroli i Audytu Ministerstwa Energii, zakończonej wystąpieniem pokontrolnym z dnia 15 listopada 2018 r.⁴³

(akta kontroli tom 3, str. 221-241)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

NIK pozytywnie ocenia działalność Instytutu w badanym obszarze.

⁴¹ Współudział centrum komputerowego, rozpowszechnianie wyników badań, utrzymanie systemu jakości w akredytowanych laboratoriach, badania i przedsięwzięcia związane z ochroną patentową, współpraca krajowa i zagraniczna, utrzymanie archiwum, działalność Biblioteki Naukowej, wydawnictwo *Górnictwo Odkrywkowe*, udział w konferencjach.

⁴² Koszty niekwalifikowane wynikające z reguł poszczególnych programów.

⁴³ Zespół kontrolujący z Ministerstwa Energii ocenił pozytywnie z nieprawidłowościami działalność Instytutu w zakresie objętym kontrolą. Stwierdzone nieprawidłowości (usunięte po kontroli): [1] obowiązująca w Instytucie Polityka rachunkowości nie zawierała opisu algorytmów i parametrów oraz programowych zasad ochrony danych, a także opisu systemu służącego ochronie danych i ich zbiorów, wymaganych przepisami ustawy o rachunkowości; [2] w Rejestrze Przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego brak było wpisu o udzielonych przez Dyrektora Instytutu pełnomocnictwach wraz z ich zakresem.

5. Działalność podstawowa instytutów badawczych

1. Perspektywiczne kierunki działalności naukowej, badawczej i wdrożeniowej

W latach 2018-2020 w Instytucie obowiązywał, zatwierdzony przez RN, dokument strategiczny pn. *Perspektywiczne kierunki działalności naukowej, rozwojowej i wdrożeniowej "Poltegor - Instytut" Instytut Górnictwa Odkrywkowego na lata 2018-2021*. Powyższy dokument zawierał perspektywiczne (ogólne) kierunki działalności naukowej, rozwojowej i wdrożeniowej Instytutu⁴⁴ wraz z ich uszczegółowieniem, tj. kierunkowym planem tematycznym badań naukowych i prac rozwojowych, przy czym ani ogólne kierunki działalności, ani *Kierunkowy plan tematyczny* (będący ich uszczegółowieniem) nie zawierały wykazu celów, jakie należałoby osiągnąć w ramach realizacji kierunków lub tematów. W ww. dokumencie określono powiązania z innymi dokumentami strategicznymi, w tym ze Strategią na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030⁴⁵.

(akta kontroli tom 1, str. 242-254)

Dyrektor Instytutu wyjaśnił, że *ze względu na fakt, iż w Planie perspektywicznym kierunków działalności naukowej, rozwojowej i wdrożeniowej Instytutu nie zawarto mierników realizacji proponowanych działań, tematyka kontroli stopnia realizacji Planu, nie była tematem posiedzeń Rady Naukowej Instytutu. Tym niemniej, w latach 2018-2020 Rada Naukowa Instytutu była informowana o realizacji kierunków działalności naukowej, rozwojowej i wdrożeniowej Instytutu w ramach sprawozdań Dyrektora Instytutu.*

(akta kontroli tom 2, str. 88)

Minister nadzorujący Instytut nie zgłaszał uwag do projektu *Perspektywicznych kierunków działalności*. Dokument ten nie był również modyfikowany od czasu akceptacji przez RN.

(akta kontroli tom 1, str. 35-36)

Dyrektor Instytutu wyjaśnił, że realizacja celów zawartych w *Perspektywicznych kierunkach działalności* monitorowana jest na bieżąco podczas cyklicznych cotygodniowych spotkań z kierownictwem Instytutu oraz kierownikami jednostek organizacyjnych.

(akta kontroli tom 1, str. 36)

Dyrektor wyjaśnił, że *Plany działalności Instytutu (2018, 2019, 2020) znajdują się w dokumencie „Roczny plan finansowy „Poltegor-Instytut”, opiniowanym przez Radę Naukową Instytutu [...]”*. W powyższych planach zawarto ogólne (bez wskazania kierunków i/lub tematów wynikających z *Perspektywicznych kierunków działalności i Kierunkowego planu tematycznego*) informacje i dane dotyczące: planowanych nakładów (na remonty i zakupy), zatrudnienia (przeciętnego zatrudnienia, liczby etatów, zmian), źródeł finansowania projektów badawczo-rozwojowych, przychodów

⁴⁴ Kierunki perspektywiczne: [1] Racjonalne wykorzystanie potencjału zasobowego węgla brunatnego i surowców skalnych, [2] Rozwiązania techniczne i organizacyjne poprawiające konkurencyjność górnictwa, [3] Zwiększenie bezpieczeństwa pracy w górnictwie, [4] Innowacyjne rozwiązania dla zmniejszenia oddziaływania górnictwa na środowisko, [5] Inżynieria środowiska na terenach przemysłowych i zurbanizowanych, [6] Nowe kierunki wykorzystania węgla brunatnego, surowców skalnych i odpadów, [7] Efektywne wytwarzanie i wykorzystanie energii, [8] Działalność na rzecz upowszechnienia nauki, edukacji oraz utrzymania i rozwoju infrastruktury badawczej.

⁴⁵ Działalność naukowo-badawcza Instytutu wpisuje się w następujące obszary zdefiniowane w ramach Strategii: [1] Obszar *Energia*: poprawa bezpieczeństwa energetycznego kraju; poprawa efektywności energetycznej; [2] obszar *Środowisko*: zwiększenie dyspozycyjnych zasobów wodnych i osiągnięcie wysokiej jakości wód; ochrona gleb przed degradacją; zarządzanie zasobami geologicznymi; gospodarka odpadami.

ze sprzedaży prac badawczo-rozwojowych i badawczo-usługowych, przychodów ogółem, podstawowych wielkości w zakresie kosztów oraz podstawowych wskaźników rocznego planu finansowego. Realizację sformułowanych w ww. planie założeń wykazano w dokumentach pn. *Sprawozdanie z działalności "Poltegor-Institut" Instytut Górnictwa Odkrywkowego za rok [...]*, w których zawarto informacje i dane dotyczące: działalności naukowo-badawczej, struktury zatrudnienia i systemu zarządzania, efektów ekonomiczno-finansowych, nakładów inwestycyjnych na aparaturę i infrastrukturę oraz działalności socjalnej.

(akta kontroli tom 1, str. 255-271, 272, 303, 36)

2. Zatrudnienie w Instytucie

W latach 2018-2020 (do 30 kwietnia)⁴⁶ w Instytucie zatrudniano od 12 do 13 pracowników naukowych⁴⁷ zatrudnionych na 12,5 etatu w 2018 r. i 11,5 etatu w latach 2019-2020, w tym jednego (od 2019 r.) profesora nadzwyczajnego (w wieku emerytalnym), od ośmiu do 10 adiunktów⁴⁸ oraz dwóch asystentów. Średnia wieku pracowników naukowych w badanym okresie wyniosła 79-80 lat (profesor nadzwyczajny), 49-52 lata (adiunkci) oraz 33-34 lata (asystenci). W grupie pracowników badawczo-technicznych w Instytucie zatrudniano od 11 do 13 osób, w tym jedna osoba w latach 2019-2020 (do 30 kwietnia) osiągnęła wiek emerytalny. Tak jak wśród pracowników naukowych i badawczo-technicznych zmiany w liczbie zatrudnionych były nieznaczne, to w ww. okresie odnotowano spadek liczby etatów (na koniec każdego roku lat 2018-2019 i na 30 kwietnia 2020 r.) wśród ogólnej liczby pracowników (z 58,75 etatów/60 osób na koniec 2018 r. do 53,5 etatów/55 osób na 30 kwietnia 2020 r.). Podobną tendencję odnotowano w średniorocznym zatrudnieniu – spadek z 61,41 etatów do 53,83 etatu w okresie do 30 kwietnia 2020 r. Powyższe znalazło odzwierciedlenie tak w koszcie wynagrodzeń na koniec każdego z ww. lat (spadek z 3 843,8 tys. zł w 2018 r. do 1 240,3 tys. zł na 30 kwietnia 2020 r.), jak i średniorocznym koszcie wynagrodzeń (spadek z 4 019 tys. zł do 1 260,6 tys. zł do 30 kwietnia 2020 r.). Udział wynagrodzeń pracowników innych niż naukowcy i badawczo-technicy w ogólnym koszcie wynagrodzeń pracowników Instytutu wyniósł średnio 47,2%, tj. 47,1% w 2018 r., 46,6% w 2019 r. oraz 49,0% do 30 kwietnia 2020 r.

(akta kontroli tom 1, str. 5-6)

Dyrektor Instytutu wyjaśnił, że *poziom aktualnego zatrudnienia, w aspekcie liczby pracujących osób, zapewnia sprawne wykonywanie zadań Instytutu. W latach 2018-2020 do pracy w Instytucie przyjęto 9 młodych osób, co związane było z pozyskaniem nowych tematów badawczo-rozwojowych, realizowanych w ramach krajowych i międzynarodowych funduszy na badania i rozwój, jak i tematów badawczo-usługowych i wdrożeniowych zlecanych przez przemysł.*

Jeżeli chodzi o poziom naukowy kadry Instytutu, Dyrektor oświadczył, że *w Instytucie podjęto działania w celu jego podniesienia. W chwili obecnej siedem osób zadeklarowało uzyskanie w ciągu najbliższego roku wyższego stopnia naukowego. Tym niemniej, ze strony Dyrekcji nie jest praktycznie możliwe wyciągnięcie stanowczych konsekwencji w stosunku do tych pracowników naukowych i badawczo-technicznych, którzy nie wykazują chęci rozwoju naukowego. Zasadnym byłoby wprowadzenie maksymalnego okresu czasu, w jakim pracownik naukowy lub badawczo-techniczny byłby zobowiązany do zakończenia*

⁴⁶ Na koniec z każdego z badanych lat.

⁴⁷ 13 na koniec 2018 r., 12 na koniec 2019 r. oraz 12 na 30 kwietnia 2020 r.

⁴⁸ 10 w 2018 r. (w tym czterech w wieku emerytalnym), ośmiu w 2019 r. i w 2020 r. (w tym trzech w wieku emerytalnym).

prac nad kolejnym stopniem naukowym. Zapisy takie wymagałyby działań na szczeblu ustawodawcy.

(akta kontroli tom 2, str. 88)

W latach 2018-2020 (do 30 kwietnia): [1] Dyrektor podpisywał umowy o zakazie konkurencji (z: 33 pracownikami w 2018 r., 34 pracownikami w 2019 r. oraz 33 pracownikami w 2020 r.), [2] jedna osoba dwukrotnie zgłosiła (do Dyrektora Instytutu) wykonywanie dodatkowego zatrudnienia i za każdym razem uzyskała zgodę.

(akta kontroli tom 1, str. 381, 382-384)

Dyrektor Instytutu wyjaśnił, że poza umową o zakazie konkurencji, nie występują inne procedury dotyczące wspomaganie monitorowania dodatkowego zatrudnienia pracowników w ramach stosunku pracy lub prowadzenia działalności gospodarczej. [...] Wykonywanie przez pracowników obowiązków prawnych w zakresie dodatkowego zatrudnienia w ramach stosunku pracy lub prowadzenia działalności gospodarczej jest monitorowane na bieżąco, w trakcie cotygodniowych spotkań kierownictwa Instytutu z kierownikami wszystkich jednostek organizacyjnych.

(akta kontroli tom 1, str. 36)

Zasady przeprowadzania okresowych ocen pracowników naukowych i badawczo-technicznych w Instytucie określono w przyjętym przez RN (8 listopada 2017 r.) *Regulaminie okresowych ocen pracowników*. W latach 2015-2018 w Instytucie ocenie poddano 11 pracowników naukowych i 11 pracowników badawczo-technicznych.

(akta kontroli tom 1, str. 309, 311-316)

Celem zbadania prawidłowości przeprowadzenia procedury oceny dorobku naukowego pracowników naukowych i badawczo-technicznych, spośród 22 ww. pracowników losowo wybrano pięć osób, w tym trzech pracowników naukowych, tj. BZ (adiunkt), PK (asystent) i SJ (adiunkt) oraz dwóch pracowników badawczo-naukowych, tj. LP i RB (specjaliści badawczo-techniczni). I tak:

- czynności związane z analizą pracy ww. pracowników i wydaniem oceny ich pracy przeprowadzała, w imieniu RN, Komisja Rozwoju Kadr i Badań Naukowych powołana uchwałą RN nr 1/2017 z 9 października 2017 r. (rozdział I pkt 3 ww. regulaminu),
- ww. Komisja składała się z osób powołanych przez RN spośród członków RN (rozdział I pkt 4 ww. regulaminu),
- RN uchwałą nr 28/2019 z 25 marca 2019 r. ogłosiła termin (w dniach od 8 marca 2019 r. do 22 marca 2019 r.) i harmonogram przeprowadzania oceny okresowej (rozdział II, pkt 1 ww. regulaminu),
- Komisja Rozwoju Kadr i Badań Naukowych ustaliła listę pracowników naukowych i badawczo-technicznych podlegającej ocenie według informacji uzyskanej w dniu 19 lutego 2019 r. od specjalisty ds. pracowniczych i płac (rozdział II, pkt 2 ww. regulaminu),
- na pięć wybranych ocen: [a] wszystkich dokonano na podstawie ankiet wypełnionych przez pracowników i potwierdzonych przez ich bezpośrednich przełożonych (rozdział II, pkt.3-4 ww. regulaminu), [b] wszystkie były ocenami jakościowymi (rozdział II, pkt 6 ww. regulaminu), [c] wszystkie były pozytywne, [d] oceny przedstawione były pracownikowi na piśmie (rozdział II pkt.9 ww. regulaminu), [e] wszystkich ww. ocen dokonano w terminie, tj. stosownie do art. 44 ust. 4 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. *o instytutach*

*badawczych*⁴⁹, tj. każdy z ww. pracowników został poddany okresowej ocenie przed upływem 4 lat.

(akta kontroli tom 1, str. 310, 317-373, 377)

Wszyscy zatrudnieni w latach 2018-2020 (do 30 kwietnia) pracownicy naukowcy i badawczo-techniczni spełniali wymogi zawarte w art. 43 ust. 4 i 5 oraz art. 49 ust. 2 ustawy o *instytutach badawczych*, tzn. będący zatrudnionymi na ww. stanowiskach posiadali wymagane stopnie i tytuły naukowe.

(akta kontroli tom 1 str. 385-386)

Dyrektor Instytutu w latach 2018-2020 realizował zadania pracownika naukowego w zakresie publikacji artykułów naukowych i współdziałania (jako konsultant/współautor opracowań) w projektach badawczych realizowanych w Instytucie (trzech projektów⁵⁰). W powyższym okresie nie świadczył odpłatnych usług na rzecz Instytutu, poza łączącym go stosunkiem pracy z Instytutem.

(akta kontroli tom 1, str. 36, 379-380)

Dyrektor wykonując dodatkową pracę w postaci wykładów na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, posiadał od 17 stycznia 2017 r. zgodę Ministra Energii na podjęcie takiej pracy.

(akta kontroli tom 1, str. 387)

3. Nadawanie stopni naukowych

Dyrektor Instytutu wyjaśnił, że w latach 2018-2020 (do 30 kwietnia) Instytut: [1] nie posiadał uprawnień do nadawania stopni naukowych, [2] nie prowadził studiów podyplomowych i doktoranckich, [3] nie prowadził innych form kształcenia.

(akta kontroli tom 1, str. 37)

4. Prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych

W latach 2018-2020 (do 30 kwietnia) zrealizowano 27 (w 2018 r.), 28 (w 2019 r.) i 11 (do 30 kwietnia 2020 r.) projektów, w tym: **[a]** pięć (w 2018 r.), siedem (w 2019 r.) i dwa (do 30 kwietnia 2020 r.) projekty badawcze, **[b]** 10 (w 2018 r.), dziewięć (w 2019 r.) i dwa (do 30 kwietnia 2020 r.) projekty rozwojowe oraz **[c]** 12 (w 2018 r.), 12 (w 2019 r.), siedem (do 30 kwietnia 2020 r.) projektów badawczo-rozwojowych. W powyższym okresie złożono 24 wnioski o dofinansowanie projektów (12 w 2018 r., 11 w 2019 r., jeden do 30 kwietnia 2020 r.), z których 11 (pięć w 2018 r., pięć w 2019 r., jeden do 30 kwietnia 2020 r.) zostało zaakceptowanych. Ponadto, w badanym okresie:

- opublikowano 43 teksty (21 w 2018 r. i 22 w 2019 r.), w tym 12 (cztery w 2018 r. i osiem w 2019 r.) w czasopiśmie wyróżnionych przez Journal Citation Reports (ISI Web of Science), 18 (10 w 2018 r. i osiem w 2019 r.) w czasopiśmie recenzowanych w wykazie MNiSW oraz osiem (cztery w 2018 r. i cztery w 2019 r.) w monografii (autorstwo monografii) lub podręcznikach autorskich. Publikacje pracowników Instytutu były cytowane od 32⁵¹ (według Science Citation Index) do 45⁵² razy (według Google Scholar),

⁴⁹ Dz. U. z 2019 r. poz. 1350 ze zm. Dalej: ustawa o *instytutach badawczych*.

⁵⁰ 1) "Risk assesment of final pits during flooding" - RAFF (wartość projektu - 1 910,6 tys. zł); 2) "Sustainable Use of Mining Waste Dumps" - SUMAD (wartość projektu - 1 127,5 tys. zł); 3) „Development and demonstration of Hydro Borehole Technology to improve the competiveness of Brown coal excavating techniques worldwide and to minimize their environmental impact” - HydroCoal Plus (wartość projektu - 1 210,6 tys. zł).

⁵¹ 26 w 2018 r. i sześć w 2019 r.

⁵² 39 w 2018 r. i sześć w 2019 r.

- zorganizowano siedem (trzy w 2018 r. i cztery w 2019 r.) konferencji, w tym jedną międzynarodową (w 2018 r.) oraz sześć krajowych (dwie w 2018 r. i cztery w 2019 r.),
- pracownicy Instytutu 15-krotnie (dziewięć razy w 2018 r. oraz sześć razy w 2019 r.) uczestniczyli i jednocześnie występowali na konferencjach organizowanych przez inne podmioty krajowe i zagraniczne,
- opatentowano sześć wynalazków (w 2018 r.),
- dokonano 1 054 wdrożeń (470 w 2018 r., 451 w 2019 r., 133 do 30 kwietnia 2020 r.).

(akta kontroli tom 1, str. 378)

Dyrektor Instytutu wyjaśnił, że: *„Liczba cytowań publikacji nie zależy od aktywności naukowej pracowników Instytutu. Jest ona wynikiem zainteresowania naukowców, najczęściej spoza jednostki macierzystej, konkretnym tematem podejmowanym przez autora/ów artykułu. Ponadto, w praktyce naukowej nowe cytowania pojawiają się z pewnym przesunięciem czasowym, niekiedy kilkuletnim, w stosunku do daty publikacji artykułu. Należy spodziewać się, że wzrost w 2019 roku liczby publikacji w czasopiśmie wyróżnionych przez Journal Citation Report zaowocuje większą liczbą cytowań w latach kolejnych. Ponadto, Dyrektor podał, że przyznane patenty na wynalazki są wynikiem długoletnich prac nad konkretnym zagadnieniem/projektem, których wyniki mogą zostać uznane za wynalazek, w trakcie procedury trwającej w Urzędzie Patentowym przez okres od roku do kilku lat. Proces ten wymaga przygotowania odpowiedniej dokumentacji i zgłoszenia wniosku patentowego do Urzędu. W latach 2018-2020 "Poltegor - Instytut" zgłosił wniosek do Urzędu Patentowego kolejnych 8 wniosków o przyznanie patentu i 1 wniosek o uznanie wzoru przemysłowego: [...] Jeden z wniosków patentowych Instytutu oczekuje na akceptację w Urzędzie Patentowym od 2015 roku ("Sposób polepszania parametrów jakościowych wód w podziemnych strukturach wodonośnych in situ na ujęciach komunalnych oraz moduł filtracyjny do realizacji tego sposobu" - P.413417).”*

(akta kontroli tom 1, str. 376-377)

W badanym okresie realizowano: 27 projektów w 2018 r., 28 projektów w 2019 r. oraz 11 projektów w 2020 (do 30 kwietnia), w tym 11 projektów w 2018 r., 10 projektów w 2019 r. oraz siedem projektów w 2020 r. (do 30 kwietnia) realizowano z innymi podmiotami. Środki na finansowanie ww. projektów pochodziły z: [1] zasobów własnych w ramach działalności statutowej (dziewięć projektów w 2018 r., 10 projektów w 2019 r.)⁵³, [2] z dofinansowania zagranicznego (po dwa projekty w 2018 r. i 2019 r.)⁵⁴, [3] z dofinansowania krajowego i zagranicznego (po cztery w każdym z badanych lat)⁵⁵, [4] przemysłu (12 projektów w 2018 r., 12 projektów w 2019 r., siedem projektów do 30 kwietnia 2020 r.)⁵⁶. Dodatkowo (oprócz wyżej wymienionych) Instytut uzyskał dofinansowanie (o wartości 43,6 tys. zł) w ramach programu "Granty na granty - promocja jakości" (dwa projekty w 2018 r. oraz jeden projekt w 2019 r.). W latach 2018-2020 (do 30 kwietnia) zrealizowano zgodnie z założeniami⁵⁷, 37 projektów (w tym 18 w 2018 r.,

⁵³ O łącznej wartości 539,30 tys. zł.

⁵⁴ O łącznej wartości 1 677,4 tys. zł, w tym 1 441,20 tys. zł dofinansowania.

⁵⁵ O łącznej wartości 13 019,30 tys. zł, w tym 12 535,80 tys. zł dofinansowania.

⁵⁶ O łącznej wartości 7 093,90 tys. zł.

⁵⁷ Tj. osiągnęły zakładane wskaźniki i rezultaty, zostały zrealizowane zgodnie z umową o dofinansowanie lub zgodnie z umową z innym podmiotem.

18 w 2019 r., jeden do 30 kwietnia 2020 r.) o łącznej wartości 22 329,9 tys. zł⁵⁸. Dofinansowanie projektów z innych niż środki publiczne źródeł wyniosło 96,8%⁵⁹.

(akta kontroli tom 1, str. 389-390)

W Instytucie, w latach 2018-2020 (do 30 kwietnia) realizowano projekty dofinansowane ze środków UE (sześć w 2018 r., sześć w 2019 r. oraz cztery w 2020 r.). Łączna kwota dofinansowania wyniosła 2 837,3 tys. zł (w tym 897 tys. zł w 2018 r., 1 203,9 tys. zł w 2019 r. oraz 736,4 tys. zł do 30 kwietnia 2020 r.) i stanowiła 14,6% przychodów Instytutu ogółem (w tym 7,8% w 2018 r., 8,7% w 2019 r. oraz 27,2% do 30 kwietnia 2020 r.).

(akta kontroli tom 1, str. 7)

W całym badanym okresie realizowano łącznie 15 projektów wspólnie z innymi podmiotami. Wszystkie dotyczyły przystosowania/wdrażania wyników badań naukowych i/lub prac rozwojowych. Koszt realizacji tych projektów wyniósł łącznie 19 879,2 tys. zł, w tym 719,5 tys. zł (3,6%) to środki własne, a 19 159,7 tys. zł (96,4%) to dofinansowanie z innych źródeł. Sześć z ww. projektów zostało wdrożonych/przystosowanych do praktyki, a Instytut z tego tytułu uzyskał przychody w wysokości 763,6 tys. zł. Siedem (o wartości 7 316,60 tys. zł) z 15 projektów realizowanych wspólnie z innymi podmiotami zostało zakończonych zgodnie z założeniami, w tym cztery projekty (o wartości 6 563,2 tys. zł) to projekty dofinansowane ze środków zagranicznych i krajowych a trzy (o wartości 753,4 tys. zł) to projekty finansowane przez przemysł.

(akta kontroli tom 1, str. 391)

Projekty realizowane we współpracy z innymi podmiotami w latach 2018-2020 zostały poddane kontroli zewnętrznej (niezależnych audytorów). Objęła ona projekty finansowane w ramach Funduszu Badawczego Węgla i Stali, tj. *SLOPES Smarter Lignite Open Pit Engineering Solutions* oraz *BEWEXMIN Bucket wheel excavators operating under difficult mining conditions including unmineable inclusions and geological structures with excessive mining resistance*, a także projekt finansowany w ramach programu INTERREG Europa Środkowa *DYNAMIC LIGHT – Towards Dynamic, Intelligent and Energy Efficient Urban Lighting*. Kontrole finansowane w ramach Funduszu Badawczego Węgla i Stali przeprowadzone w lutym 2019 r. polegały na przeprowadzeniu uzgodnionych procedur w odniesieniu do kosztów ujętych w sprawozdaniach finansowych Instytutu przedstawianych Komisji Unii Europejskiej w ramach umów o udzielenie dotacji. Żadna z powyższych kontroli nie wykazała odstępstw. Kontrola projektu finansowanego w ramach programu INTERREG obejmowała weryfikację czy: [a] faktyczny stan realizacji projektu odpowiada informacjom ujętym w dostarczonych przez Instytut wnioskach o płatność, [b] wydatki zadeklarowane przez Instytut w związku z realizowanym projektem zostały rzeczywiście poniesione i są zgodne z wymaganiami programu oraz z zasadami unijnymi i krajowymi, [c] ewidencja księgową jest prowadzona właściwie, [d] prawidłowo wykonywane są działania informacyjne i promocyjne, [e] spełniono warunki w zakresie przechowywania dokumentacji. Kontrolerzy potwierdzili, że projekt został zrealizowany z prawem krajowym, jak również zgodnie z wnioskiem o dofinansowanie oraz wytycznymi programowymi. Nie stwierdzono odstępstw od dokumentacji przedstawionej do kontroli administracyjnej. Zwrócono jednak uwagę na kalkulację wynagrodzenia jednego z pracowników, które było rozliczane różnymi metodami kalkulacji, co jednak nie doprowadziło do sytuacji jego

⁵⁸ W tym: 14 075,1 tys. zł w 2018 r., 5 578,7 tys. zł w 2019 r., 2 676,1 tys. zł do 30 kwietnia 2020 r.

⁵⁹ Stosunek wartości dofinansowania innej niż dotacja/subwencja na działalność statutową do wartości całkowitej wszystkich realizowanych w badanym okresie projektów.

podwójnego finansowania. Wskazane zostały rekomendacje, zgodnie z którymi należy dokonywać tej kalkulacji w przyszłości.

(akta kontroli tom 1, str. 392-408)

W latach 2018-2020 (do 30 kwietnia) Instytut uzyskał przychody z badań naukowych oraz prac rozwojowych i badawczo-rozwojowych w wysokości 10 191,4 tys. zł (4 736,2 tys. zł w 2018 r., 4 211,4 tys. zł w 2019 r. i 1 243,8 tys. zł do 30 kwietnia 2020 r.), ponosząc koszty w wysokości 15 448,9 tys. zł (9 242,8 tys. zł w 2018 r., 5 156,0 tys. zł w 2019 r. oraz 1 050,1 tys. zł do 30 kwietnia 2020 r.).

Jedynym rodzajem działalności Instytutu, w którym odnotowano dodatni wynik były prace badawczo-rozwojowe (wynik: 606,9 tys. zł, w tym 199,2 tys. zł w 2018 r., 339,7 tys. zł w 2019 r. i 68,0 tys. zł do 30 kwietnia 2020 r.). W pozostałych rodzajach działalności (badania naukowe oraz prace rozwojowe) ww. wynik był ujemny i wyniósł, w badanym okresie odpowiednio: [a] badania naukowe - (-) 5 105,0 tys. zł, w tym (-) 5 016,9 tys. zł w 2018 r., (-) 88,1 tys. zł w 2019 r. oraz [b] prace rozwojowe - (-) 759,4 tys. zł, w tym (+) 311,1 tys. zł w 2018 r., (-) 1 196,2 tys. zł w 2019 r. i (+) 125,7 tys. zł do 30 kwietnia 2020 r.

(akta kontroli tom 1, str. 388)

5. Działania podejmowane przez Instytut w zakresie przystosowania wyników badań naukowych oraz prac rozwojowych do potrzeb praktyki

Dyrektor Instytutu oświadczył, że kryteria zakwalifikowania działań do przystosowania wyników badań naukowych i prac rozwojowych do potrzeb praktyki w postaci *Regulaminu zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych* wprowadzono zarządzeniem Dyrektora nr 20/2016 z 30 grudnia 2016 r. Zadaniem Dyrektora Instytutu ww. regulamin przedstawia między innymi proces podejmowania decyzji w przypadku komercjalizacji własności intelektualnej i przemysłowej Instytutu, w tym w szczególności zasady i procedury komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych oraz „know-how” związanego z tymi wynikami. W powyższym regulaminie nie zawarto definicji przystosowania badań naukowych i prac rozwojowych do potrzeb praktyki.

(akta kontroli tom 2, str. 1-18)

Dyrektor Instytutu ustosunkowując się do stwierdzenia, że w ww. regulaminie nie zawarto definicji przystosowania badań naukowych i prac rozwojowych do potrzeb praktyki, powołał się na *Prawo o szkolnictwie wyższym*, zgodnie z którym badania naukowe dzielą się na badania podstawowe i aplikacyjne (dawniej przemysłowe) oraz prace rozwojowe. Ponadto stwierdził, że: *nie jest używana w Instytucie żadna specjalna i indywidualna definicja, która musiałaby zostać dodatkowo przyjęta przez Radę Naukową Instytutu. [...] W „Regulaminie zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych” wskazano etapy na drodze komercjalizacji dóbr intelektualnych. Zawierają one między innymi etap badań potencjału komercjalizacyjnego wyniku badania naukowego lub pracy rozwojowej, a więc kwalifikowania działań do przystosowania wyników badań do potrzeb praktyki. Uzupełnieniem tego regulaminu, choć nie wprowadzonym dodatkowym zarządzeniem, jest powszechnie stosowana, również przez NCBiR, skala zaawansowania technologii, określająca etapy i kryteria osiągnięcia finalnego produktu badań. Za kryteria kwalifikowania działań do przystosowania wyników badań naukowych bądź prac rozwojowych należy uznać: gotowość - sprawdzenie*

technologii w warunkach rzeczywistych; zaawansowanie - określenie czy technologia jest w ostatecznej formie i może zostać zaimplementowana w dowolnym systemie oraz wynikające z powyższego: wdrożenie - zaimplementowanie u odbiorcy końcowego danego rozwiązania / produktu / technologii; skuteczność - konieczne modyfikacje, w celu ulepszenia danego rozwiązania / produktu / technologii [...].

(akta kontroli tom 2, str. 85-87)

Dyrektor Instytutu oświadczył, że: *stopień realizacji obowiązku w zakresie przystosowywania badań naukowych i prac rozwojowych do potrzeb praktyki przedstawiony jest w corocznym Sprawozdaniu z działalności „Poltegor-Instytut”. W punkcie 2.4. Sprawozdania zawarta jest informacja na temat zrealizowanych prac o charakterze badawczo-rozwojowym wykonywanych na potrzeby przemysłu, jak również struktura branżowa sprzedaży prac Instytutu do przemysłu [...] Ponadto, w każdym ze sprawozdań przedstawiane są najważniejsze prace o charakterze badawczo-wdrożeniowym realizowane dla przemysłu. W ramach efektów prowadzonej działalności (punkt 2.5), znajdują się informacje o nagrodach i wyróżnieniach zdobytych przez Instytut na krajowych i międzynarodowych targach wynalazczości (punkt 2.5.3), oraz informacje dotyczące patentów, wniosków patentowych i wzorów użytkowych zgłoszonych lub otrzymanych przez Instytut w każdym roku jego działalności (punkt 2.5.4). [...].*

(akta kontroli tom 2, str. 19-51)

W pkt. 2.4 *Sprawozdań z działalności „Poltegor-Instytut”* za lata 2018-2019 wymieniono ważniejsze prace o charakterze badawczo-wdrożeniowym realizowane dla przemysłu (11 w 2018 r. oraz 16 w 2019 r.). Wszystkie, zgodnie z oświadczeniem Dyrektora Instytutu, miały charakter prac rozwojowych i polegały na nabywaniu i łączeniu (po jednym projekcie w 2018 i 2019 r.), łączeniu i wykorzystywaniu (siedem projektów w 2018 r., sześć projektów w 2019 r.) oraz wykorzystaniu (trzy projekty w 2018 r., dziewięć projektów w 2019 r.) dostępnej aktualnie wiedzy i umiejętności służących stworzeniu nowego produktu (pięć projektów w 2018 r., 12 projektów 2019 r.) lub narzędzia (sześć projektów w 2018 r., cztery projekty w 2019 r.).

(akta kontroli tom 2, str. 91-95)

Dyrektor Instytutu wyjaśnił, że w latach 2018-2020 Instytut realizował następujące zadania z zakresu przystosowania wyników badań do potrzeb praktyki:

1. Badania naukowe i prace rozwojowe prowadzone w Laboratorium Diagnostyki Elektrycznej, Termicznej i Układów Hydraulicznych: [a] modelowanie dźwigarów aluminiowych dla pras wulkanizacyjnych; [b] opracowanie i wykonanie prototypowej prasy do napraw taśm przenośnikowych tkaninowo-gumowych metodą wulkanizacji na gorąco; [c] modelowanie dźwigarów aluminiowych z profili wyciskanych ze stopu 7075 dla prasy wulkanizacyjnej na szerokość taśmy B=2000 mm.; [d] badania i prace wykorzystane w realizacji prac wdrożeniowych dla przemysłu: zestaw płyt wulkanizacyjnych do wulkanizacji na gorąco taśm przenośnikowych dla „Tauron Wydobycie”, oraz komplet płyt grzewczych z zasilaczem i przewodami do prasy wulkanizacyjnej na szerokość taśmy 2000 mm dla P. G. Sp. z o.o. Ponadto, Instytut od 2017 r. prowadzi proces komercjalizacji projektu "Prasa wulkanizacyjna do łączenia na gorąco taśm przenośnikowych o szerokości od 1000 do 2250 mm", dla której opracowano dokumentację wykonawczą łącznie z instrukcjami obsługi tych urządzeń przystosowanymi do warunków eksploatacyjnych, umożliwiającymi realizację dalszej produkcji ww. pras wulkanizacyjnych dla inwestorów krajowych i zagranicznych. "Poltegor-Instytut" rozwijał konstrukcję dostosowując ją do

tendencji rozwojowej nowej techniki, wprowadzając różne innowacje podnoszące jakość wulkanizowanych złączy. Dotyczy to zwłaszcza konstrukcji mechanicznej, instalacji elektrycznej i hydraulicznej.

2. Badania naukowe i prace rozwojowe prowadzone w Laboratorium Badań Filtrów studziennych⁶⁰: [a] modernizacja konstrukcji filtrów studziennych do ujmowania wód podziemnych: opracowanie prototypu; [b] opracowanie koncepcji zastosowania filtrów typu „Poltegor” do oczyszczania wód technologicznych w odkrywkowych zakładach górniczych na przykładzie zakładu przerobczego w Kopalni Doboszowice towarzystwa TESM Sp. z o.o.; [c] modernizacja technologii wytwarzania okładzin żwirowo-żywiczych dla filtrów studziennych do ujmowania wód podziemnych.

3. Badania naukowe i prace rozwojowe prowadzone w Laboratorium Cyfrowego Modelowania Złóż⁶¹: [a] analiza i implementacja rozwiązań technologicznych umożliwiających podniesienie bezpieczeństwa JBDG oraz optymalizacja zarządzania. Instalacja bazy JBDG na nowym systemie MS SQL Server 2016; [b] analiza i implementacja rozwiązań technologicznych umożliwiających podniesienie bezpieczeństwa JBDG oraz optymalizacja zarządzania. Adaptacja programów JBDG do nowej wersji MS SQL Server 2016.

4. Badania naukowe i prace rozwojowe prowadzone w Laboratorium Sejsmiki Górotworu⁶²: [a] identyfikacja geologiczno-górnicych warunków prowadzenia robót strzałowych w bliskiej odległości od obiektów chronionych” została wykorzystana w pracach wykonywanych przez NS; [b] stereofotogrametryczne określenie prędkości i trajektorii wyrzutu odłamków skalnych podczas urabiania skał przy pomocy materiałów wybuchowych; [c] opracowanie koncepcji określenia typu rozkładu kierunkowego drgań parasejsmicznych gruntu w czasie urabiania skał materiałem wybuchowym.

5. Badania naukowe i prace rozwojowe prowadzone w Laboratorium Taśm: [a] badania w zakresie nowych konstrukcji taśm przenośnikowych, prototypowych taśm profilowanych, wytrzymałości taśm, oceny ich palności oraz doboru materiałów do łączenia taśm⁶³; [b] badania diagnostyczne sterujących urządzeń elektrycznych, w tym zasilaczy średniej i dużej mocy, urządzeń grzewczych, w tym płyt

⁶⁰ [1] Badania i prace doprowadziły do opracowania prototypu innowacyjnego „Filtru okładzinowego do uzdatniania wody”. Za wynalazek „Poltegor-Institut” uzyskał nagrody: [a] złoty medal z wyróżnieniem na Międzynarodowych Targach EUREKA, 17-19.10.2019 r., Palencia; [b] srebrny medal na International Invention Innovation Competition in Canada, iCAN 2019, 24.08.2019 r. Toronto, Kanada; [c] srebrny medal na Międzynarodowych Targach Wenetian, 10-13.10.2019 r., Macao; [d] brązowy medal na 117 Międzynarodowych Targach Wynalazczości CONCOURS LÉPINE 2019, 27.04-08.05.2019 r. Paryż; [e] brązowy medal na Międzynarodowych Targach Wynalazków i Innowacji INTARG 2019, 04-05.06.2019 r., Katowice; [2] Z przeprowadzonych badań w 2018 r. dokonano zgłoszenia patentowego „Filtr do uzdatniania wody” P.426550 oraz zgłoszenia wzoru użytkowego „Forma do wytwarzania rurowych, żwirowo-żywiczych okładzin filtracyjnych” W.127880; [3] Instytut w latach ubiegłych wdrażał filtry typu „Poltegor” w kopalniach odkrywkowych węgla brunatnego (KWB Konin) oraz na terenach wodonośnych miasta Wrocławia w 2016 r. (MPWiK S.A.).

⁶¹ Badania i prace zostały wykorzystane w realizacji prac wdrożeniowych dla przemysłu: [a] modernizacja Bazy Danych Wiertniczych (BDW) dla PGE GiEK S.A. KWB Bełchatów; [b] konserwacja Jednolitej Bazy Danych Geologicznych dla PGE GiEK S.A. KWB Bełchatów; [c] aktualizacja i weryfikacja zbiorów JBDG złoża węgla brunatnego Bełchatów (Pole Szczerców i Pole Bełchatów) dla PGE GiEK S.A. KWB Bełchatów.

⁶² Badania i prace zostały wykorzystane w realizacji prac wdrożeniowych dla przemysłu: [a] badania zasięgów oddziaływań od robót strzałowych prowadzonych w kopalniach surowców skalnych dla m.in. CEMEX POLSKA, KRUSZYWA PIETRZAK, EUROVIA BAZALTY i EUROVIA KRUSZYWA, KSS w Bartnicy, SKSM w Sobótce LAFARGE CEMENT, NORDKALK; [b] analiza stateczności zboczy Kopalni wapienia i dolomitu Imielin-REK w celu prowadzenia bezpiecznej eksploatacji w warunkach planowanego niepozostawiania pólek poziomych w docelowych ścianach zboczy końcowych wyrobiska górniczego dla Kopalni Dolomitu REK; [c] badania zasięgów oddziaływań od robót strzałowych w ZG „Kujawy” dla Lafarge Cement; [d] wyznaczenie zasięgów oddziaływań robót strzałowych w nowej partii złoża Kopalni Bazaltu „Lubień” dla Lafarge Kruszywa i Beton.

⁶³ Wytwarzane prototypowe taśmy są wdrażane przez krajowe i zagraniczne zakłady produkcyjne, w tym między innymi: Bestgum Polska sp. z o.o., Turon Wydobycie SA, CT Polska Sp. zo.o., LUVENA SA, Handlex Sp. z o.o., ENITRA Sp. z o.o. oraz STOMIL CZ. S.R.O., STZ-SERVIS A.S. w Czechach, firmy słowackiej AMMERAAL BELTECH S.R.O.

wulkanizacyjnych pras hydraulicznych oraz badania diagnostyczne układów hydrauliki siłowej, w tym zasilaczy hydraulicznych.

6. Badania naukowe i prace rozwojowe prowadzone w ramach projektu UE (Fundusz Badawczy Węgla i Stali) „Praca koparek kołowych w warunkach występowania w urabianym ośrodku utworów o nadmiernych oporach urabiania jak i wtrąceń nieurabialnych” – BEWEXMIN⁶⁴.

7. Badania naukowe i prace rozwojowe prowadzone w ramach projektu UE (Fundusz Badawczy Węgla i Stali) „Inteligentne rozwiązania inżynierskie dla odkrywkowych kopalni węgla brunatnego” SLOPES⁶⁵.

(akta kontroli tom 2, str. 52-54)

6. Wdrażanie wyników badań naukowych i prac rozwojowych

Dyrektor Instytutu jako podstawę do zaliczenia działań do badań naukowych bądź prac rozwojowych wskazał *Regulamin Działalności Naukowo-Badawczej* wprowadzony zarządzeniem Dyrektora nr 6/2016 z 4 kwietnia 2016 r. w sprawie *Regulaminu działalności naukowo-badawczej*. W ww. Regulaminie przedstawione były kryteria, na podstawie których dokonywana była ocena merytoryczna i formalna wniosków o przyznanie środków na realizację zadania badawczego lub pracy rozwojowej.

Powyższy Regulamin nie zawierał zasad zaliczenia działań do badań naukowych bądź prac rozwojowych.

(akta kontroli tom 2, str. 55-66)

Dyrektor Instytutu, ustosunkowując się do stwierdzenia, że ww. Regulamin nie zawierał zasad zaliczenia działań do badań naukowych bądź prac rozwojowych, powołał się na *Prawo o szkolnictwie wyższym*, co zostało opisane w części dotyczącej definicji (kryteriów) przystosowania badań naukowych i prac rozwojowych do potrzeb praktyki.

(akta kontroli tom 2, str. 87)

W latach 2018-2020 (do 30 kwietnia) w Instytucie:

1. nie skomercjalizowano żadnych patentów, wzorów użytkowych i praw,
2. dokonano łącznie 1 054 wdrożenia wykorzystywane poza jednostką (470 w 2018 r., 451 w 2019 r., 133 do 30 kwietnia 2020 r.), w tym trzech projektów badawczych (jednego w 2018 r. oraz dwóch w 2019 r.) oraz 1 051 dla przemysłu (469 w 2018 r., 449 w 2019 r., 133 do 30 kwietnia 2020 r.). Wszystkie powyższe wdrożenia stanowiły realizację kierunków i tematów ujętych w *Perspektywicznych kierunkach działalności i Kierunkowym planie tematycznym*,
3. nie zawarto żadnych umów licencyjnych.

⁶⁴ Podczas gali RISK 2018 "INNOVATION TECHNOLOGY" „Poltegor-Instytut” otrzymał Złoty Medal Rynku Inwestycji za rozwijanie zaawansowanych metod ograniczania ryzyka związanego z pracą wielonaczyniowych koparek kołowych w gruntach trudno urabialnych. Nagrody te przyznawane są przez Magazyn w uznaniu zasług w obszarze propagowania wiedzy i innowacyjnych rozwiązań wspierających efektywne zarządzanie ryzykiem w przemyśle. W 2020 r. dokonano zgłoszenia patentowego nr P.433406 pt.: „Układ do ciągłego monitoringu stanu wyłężenia ustrojów nośnych maszyn górnictwa odkrywkowego, przede wszystkim koparek wielonaczyniowych i zwalówek taśmowych”.

⁶⁵ W ramach projektu wykorzystano wiele metod geodezyjnych, takich jak skaning laserowy (naziemny i lotniczy) i interferometrię satelitarną. W trakcie prowadzenia badań wykorzystano także bezzałogowe drony w celu pozyskania danych Lidar. We wszystkich tych kopalniach zastosowano nowoczesne metody monitoringu on-line, zarządzania danymi i inne zaawansowane metody obserwacji. W KWB Bełchatów „Poltegor-Instytut” zainstalował pierwszy w polskiej kopalni odkrywkowej innowacyjny system monitoringu osuwiska in-situ w czasie rzeczywistym, który umożliwił określenie przemieszczeń wglębnych pokładów węgla brunatnego.

Dyrektor Instytutu wyjaśnił, że przyczyną zmniejszenia się liczby wdrożeń w okresie 2018-2020 było nieznaczne ograniczenie liczby zleceń dla instytutu w tym okresie.

(akta kontroli tom 1, str. 37; tom 2, str. 67, 72-82, 87)

W latach 2018-2020 (do 30 kwietnia) przychody z wdrożeń wyniosły łącznie 10 458,6 tys. zł⁶⁶, co w latach 2018-2019 stanowiło średnio 53,4% przychodów ogółem (17 133,9 tys. zł⁶⁷), tj. 54,5% w 2018 r. i 52,2% w 2019 r. Stosunek uzyskanych przychodów z wdrożeń do wartości wyników badań wycenionych przez Instytut wyniósł średnio (w badanym okresie) 201,7%⁶⁸. W badanym okresie, w Instytucie nie funkcjonował fundusz wdrożeń.

(akta kontroli tom 2, str. 88,136-137)

Przykłady wdrożeń:

- Realizacja projektu BEWEXMIN, w ramach której zbudowano układ pomiarowy systemu monitorowania na koparce kołowej zastosowany w KWB Bełchatów (przychód: 171,5 tys. zł w 2018 r.),
- *Wykonanie dokumentacji hydrologicznych dla ustalenia zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych oraz obszaru bilansowego z podziałem na 8 części dla części Zlewnia Przyodrza – Krosno Odrzańskie – umowa (zlecenie przedsiębiorstwa) z 23 czerwca 2015 r., której przedmiotem było wykonanie dokumentacji hydrogeologicznych, ustalających zasoby dyspozycyjne wód podziemnych (przychód: 42,7 tys. zł w 2018 r.),*
- Dostawa kompletu płyt grzewczych z zasilaczem i przewodami do prasy wulkanizacyjnej na szerokość taśmy 2000 mmm – umowa (zlecenie przedsiębiorcy) z 23 stycznia 2018 r., której przedmiotem była sprzedaż i dostarczenie przez Instytut kompletu płyt grzewczych z zasilaczem i przewodami zasilającymi (przychód: 260,8 tys. zł w 2018 r.),
- Porozumienie nr MGW 1287/2017 z dnia 30 października 2017 r. z Województwem Dolnośląskim, którego przedmiotem była współpraca polegająca na publikacji warstwy tematycznej o źródłach ciepła odpadowego na portalu Województwa – Geoportalu Dolny Śląsk, tj. upowszechnieniu wyników projektu CE-HEAT współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach programu INTERREG Europa Środkowa oraz zwiększenie zasobów portalu Województwa – Geoportalu Dolny Śląsk (przychód: 21,9 tys. zł w 2018 r. i 7,2 tys. zł w 2019 r.),
- *Opracowanie i wykonanie prototypowej pracy do napraw taśm przenośnikowych tkaninowo gumowych metodą wulkanizacji na gorąco (przychód: 235,3 tys. zł w 2019 r.) – umowa (zlecenie przedsiębiorstwa) z 15 lutego 2019 r., której przedmiotem było dostarczenie i przeniesienie na zamawiającego własności zestawu płyt wulkanizacyjnych do wulkanizacji na gorąco taśm przenośnikowych wraz z osprzętem,*
- *Raport z wykonania w 2019 r. dwóch serii pomiarów na 4 punktach monitoringowych przemieszczeń wglębnych, poziomu wód gruntowych i ciśnienia porowego wraz z opracowaniem wyników i analizą w odniesieniu do badań przeprowadzonych w latach poprzednich na Ośrodku Centralnym PMG Strachocina (przychód: 18,7 tys. zł w 2019 r.) – zlecenie przedsiębiorcy z 28 lutego 2019 r. na wykonanie dwóch serii pomiarów [...],*

⁶⁶ W tym 4 929,6 tys. zł w 2018 r., 4 218,6 tys. zł w 2019 r. oraz 1 310,4 tys. zł do 30 kwietnia 2020 r.

⁶⁷ W tym: 9 048,2 tys. zł w 2018 r. i 8 085,7 tys. zł w 2019 r.

⁶⁸ Tj. 192,9% w 2018 r., 207,7% w 2019 r., 219,0% do 30 kwietnia 2020 r.

- Badania zasięgów oddziaływań od robót strzałowych w ZG „Kujawy” – zlecenie przedsiębiorcy (przychód: 32,2 tys. zł w 2020 r.),
- Aktualizacja i weryfikacja zbiorów JBDG złoża węgla brunatnego Bełchatów – Pole Bełchatów i Pole Szczerców – umowa (zlecenie przedsiębiorcy) z 24 kwietnia 2019 r. (przychód: 80,6 tys. zł w 2020 r.).

(akta kontroli tom 2, str. 138-225)

7. Ochrona prawna wyników badań

W latach 2016-2020 (do 30 kwietnia) Instytut zgłosił: [1] 14 wniosków patentowych krajowych (w tym sześć w 2017 r., jeden w 2018 r. i siedem w 2020 r.) na co wydatkował łącznie 30,3 tys. zł (wydatki poniesione na zgłoszenie), w tym 20 tys. zł w 2017 r., 3,5 tys. zł w 2018 r. oraz 6,8 tys. zł w 2020 r. (do 30 kwietnia), [2] jeden wniosek o objęcie krajową ochroną prawną wzoru użytkowego. W wyniku ww. zgłoszeń, w badanym okresie udzielono osiem patentów (w tym dwa w 2017 r. oraz sześć w 2018 r.), przy czym żaden z nich nie został wdrożony.

(akta kontroli tom 2, str. 68, 88, 96-135)

Na osiem udzielonych w latach 2016-2020 (do 30 kwietnia) patentów sześć (udzielonych w 2018 r.) udzielono na okres od jednego do trzech lat, a Instytut nie przedłużył okresu ochronnego o następne lata, co spowodowało, że na 30 kwietnia 2020 r. wszystkie ww. patenty wygasły. W przypadku dwóch patentów udzielonych w 2017 r., których okres ochronny przedłużono na pięć i sześć lat – jeden (zarejestrowany 26 września 2014 r.) wygasł 26 września 2019 r., drugi (zarejestrowany 21 grudnia 2014 r.) – obowiązuje do 21 grudnia 2020 r.

(akta kontroli tom 2, str. 69, 88)

Dyrektor Instytutu wyjaśnił, że: *patenty udzielane są wyłącznie na okres 3 lat. Przedłużenie okresu ochronnego wymaga wystąpienia do Urzędu Patentowego z wnioskiem o jego przedłużenie na kolejny rok.[...]. W przypadku sześciu patentów udzielonych w 2018 r., których ochrona wygasła - Instytut uiszczy opłatę do końca czerwca 2020 roku. Okres ochronny dla tych patentów zostanie przedłużony na kolejny rok. Powstałe uchybienie było związane z niepewnością, czy w oparciu o wyżej wspomniane patenty będziemy aplikować o kolejne projekty badawczo-rozwojowe. Ostatecznie Instytut podjął decyzję o dokonaniu płatności i przywróceniu ochrony patentowej na ww. wynalazki. Przywrócenie takiej ochrony nastąpi do lipca 2020 roku. Na powyższe działania pozwala Instytutowi art. 224 ust. 4 ustawy Prawo własności przemysłowej.*

(akta kontroli tom 2, str. 88)

W latach 2018-2020 (do 30 kwietnia) Instytut przeniósł prawa autorskie na rzecz innych podmiotów w ramach dziewięciu umów (cztery umowy w 2018 r., trzy umowy w 2019 r. oraz dwie umowy do 30 kwietnia 2020 r.). Umowy dotyczyły: [a] autorskich praw majątkowych (jedna umowa w 2020 r., na kwotę 30 tys. zł), [b] autorskich praw majątkowych, praw pokrewnych, łącznie z wyłącznym prawem do udzielania zezwoleń na wykonywanie zależnego prawa autorskiego (trzy umowy na łączną kwotę 753,4 tys. zł, w tym dwie umowy w 2018 r. na kwotę 537,5 tys. zł oraz jedna umowa w 2019 r. na kwotę 215,9 tys. zł), [c] autorskich praw majątkowych, prawa wykonywania zależnego prawa autorskiego (cztery umowy na łączną kwotę 854,9 tys. zł, w tym dwie umowy w 2018 r. na kwotę 398,4 tys. zł, jedna umowa w 2019 r. na kwotę 223,0 tys. zł oraz jedna umowa w 2020 r. na kwotę 233,5 tys. zł), [d] wszelkich praw do przedmiotu umowy (jedna umowa w 2019 r. na kwotę 191,3 tys. zł).

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

W okresie objętym kontrolą Instytut posiadał długofalową strategię zawierającą perspektywiczne kierunki działalności naukowej, zgodną ze statutem Instytutu (dokument pn. *Perspektywiczne kierunki działalności naukowej, rozwojowej i wdrożeniowej „Poltegor – Instytut” Instytut Górnictwa Odkrywkowego na lata 2018-2021* zawierający *Kierunkowy plan tematyczny*, stanowiący jego uszczegółowienie). Wzmiankowany dokument nie zawierał ani wykazu celów jakie należałoby osiągnąć w ramach realizacji wskazanych kierunków lub tematów, ani mierników umożliwiających ocenę stopnia ich realizacji, co spowodowane było nieokreśleniem precyzyjnych zasad opracowania ww. dokumentu. Sporządzone w Instytucie sprawozdanie z działalności, wprawdzie zawierało precyzyjny wykaz podejmowanych zadań, to jego treść bezpośrednio nie nawiązywała do wskazanych w Strategii (perspektywicznych kierunkach) kierunków lub tematów, co uniemożliwia dokonanie jednoznacznej oceny, czy i w jakim stopniu Instytut realizował zaplanowane w 2018 r. zadania (założenia).

Zatrudnienie pracowników naukowych i badawczo-technicznych utrzymujące się w badanym okresie na niemal niezmiennym poziomie, przy nieznacznym spadku zatrudnienia ogółem, zdaniem Dyrektora Instytutu zapewniało sprawne wykonywanie zadań. W latach 2018-2019 w Instytucie przeprowadzono oceny pracowników naukowych i badawczo-technicznych zgodnie z obowiązującym prawem.

Aktywność naukowa Instytutu (mierzona liczbą realizowanych projektów, wniosków złożonych o ich dofinansowanie, publikacji, zorganizowanych przez Instytut konferencji, wystąpień pracowników Instytutu na konferencjach oraz wdrożeń), podobnie jak poziom zatrudnienia, utrzymywała się na stałym poziomie, choć na uwagę zasługuje fakt, że przy jednoczesnym dokonaniu 1 054 wdrożeń wykorzystywanych poza Instytutem (i uzyskanych przychodów z tego tytułu w łącznej kwocie 10,5 tys. zł) oraz zgłoszeniem 14 wniosków patentowych i uzyskaniem ośmiu patentów, w badanym okresie nie skomercjalizowano żadnych patentów, wzorów użytkowych i praw, nie zawarto również żadnych umów licencyjnych.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

Wnioski

1. Zapewnienie wyceny należności w kwocie wymaganej zapłaty w celu spełnienia wymogów ustawy o rachunkowości.
2. Prowadzenie czynności windykacyjnych w formie i terminach przewidzianych uregulowaniami wewnętrznymi.
3. Podjęcie działań eliminujących niecelowe zawieranie umów i wydatkowanie środków finansowych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK we Wrocławiu. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Wrocław, lipca 2020 r.

Kontrolerzy
Joanna Marczyk
główny specjalista kontroli
państwowej

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura we Wrocławiu
p.o. Dyrektor
Marcin Kaliński

.....
podpis

Paweł Potemski
główny specjalista kontroli
państwowej

.....
podpis